

XVII ZJAZD GAZOWNIKÓW I WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH

organizowany przez Zrzeszenie Ga-
zowników i Wodociągowców Polskich
oraz Związek Gospodarczy Gazow-
ni i Zakładów Wodociągowych w
Państwie Polskiem przy współdzia-
łaniu Polskiego Komitetu Techniki Sani-
tarnej i Higjeny Miast

w ŁODZI

od 25.VI.1934

do 28.VI.1934

ŁÓDŹ

I-Y ZJAZD GAZOWNIKÓW I
WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH
I SJEZD SLOVANSKÝCH PLYNÁREN
SKÝCH A VODÁREŇSKÝCH ODBORNÍKŮ
I-ci KONGRES SLOVENSKEJ TEHNIČARA
PLINÁRSKICH I VODOVODNIKŮ.
I-и Конгресс на Славянски тѣ
Газопроводчи и Водопроводчи

PRZEWODNIK ZJAZDOWY

NR. ....

0433

XVI ZJAZD
GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW
I ZJAZD POLSKICH
GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW
W ŁODZI SŁOWIAŃSKICH
OD 25 CZERWCA
DO 28 CZERWCA 1934 ROKU

PRZEWODNIK ZJAZDOWY

NR. 0433

NAZWISKO

Monko

IMIE

Branisław

STANOWISKO

Łódź

Łódź, 25 czerwca 1934 roku.

PREZES ZRZESZENIA GAZOWNIKÓW
i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH

inż. W. Rabczewski

PRZEWODNICZĄCY
KOMITETU ORGANIZACYJNEGO

inż. W. Wojewódzki.

62 PR

Nr. inw. 326274/
81

Odbito w „Drukarni Polskiej”
Ludomira Mazurkiewicza i S-ki
Spółka z ogr. odpow. w Łodzi

KOMITET HONOROWY

XVI ZJAZDU GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH I ZJAZDU GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH W ŁODZI

- Pułk. dypl. Pieracki Bronisław, Dr. Girsza Wasław,*
Minister Spraw Wewnętrznych.   Poseł Nadzwyczajny i Minister
Pełnomocny Republiki Czecho-
słowackiej.
- Floyar - Reichman Henryk, Lazarewicz Branko,*
Minister Przemysłu i Handlu.   Poseł Nadzwyczajny i Minister
Pełnomocny Królestwa Jugo-
sławji.
- Jerzy Paciorkowski, Altinoff Ivan,*
Minister Opieki Społecznej.   Chargé d' Affaires Królestwa
Bułgarji.
- Korsak Władysław,*
Wiceminister Spraw Wewnętrznych.
- Dr. Duch Kazimierz,*
Wiceminister Opieki Społecznej.
- Dr. Piestrzyński Eugenjusz,*
Wiceminister Opieki Społecznej.
- J. E. Ks. Biskup Tymieniecki.*
- J. E. Ks. Biskup Tomczak.*
- Dr. Zarzycki Ferdynand,*
gen. dyw. b. Minister Przem. i Handlu.

- Dr. Hubicki Stefan,*
b. Minister Opieki Społecznej.
- Jaroszewicz Władysław,*
Wojewoda, Komisarz Rządu m. st. Warszawy.
- Hauke-Nowak Aleksander,*
Wojewoda Łódzki.
- Zyndram-Kościalkowski Marjan,*
Wojewoda, Tymczasowy Prezydent m. st. Warszawy.
- Zbikowski Witold,*
Dyrektor Departamentu Samorządu w Ministerstwie Spraw
Wewnętrznych.
- Inż. Stawiski Bronisław,*
Dyrektor Departamentu Budownictwa Ministerstwa Spraw
Wewnętrznych.
- Małachowski Stanisław,*
generał, Dowódca D. O. K. Łódź.
- Maciejewski Jan,*
Prezes Sądu Okręgowego w Łodzi.
- Kucharski Zygmunt,*
Prezes Izby Skarbowej w Łodzi.
- Geyer Robert,*
Prezes Izby Przemysłowo-Handlowej w Łodzi.
- Inż. Słomiński Zygmunt,*
Prezes Związku Miast Polskich.
- Inż. Wojewódzki Wacław,*
Komisarz Rządowy Zarządu m. Łodzi.
- Porowski Marceli,*
Dyrektor Związku Miast Polskich.
- Dr. Fichna Bolesław,*
Poseł.

STAŁY ZJAZDOWY KOMITET ŁĄCZNIKOWY

- Przewodniczący — inż. *Włodzimierz Rabczewski.*
Wiceprzewodniczący — „ *Czesław Świerczewski.*
Członkowie: „ *Roman Baranowicz.*
                  „ *Józefa Czaplicka.*
                  p. *Józef Dendera.*
                  inż. *Józef Konopka.*
                  p. *Adam Myszkowski.*
                  „ *Ignacy Piotrowski.*
                  inż. mag. *Zygmunt Rudolf.*
                  „ *Bronisław Rafalski.*
                  „ *Włodzimierz Skoraszewski.*
                  „ *Kazimierz Zardecki.*

KOMITET PAŃ

- p. Inżynierowa *Karolowa Bajerowa.*
- „ Inżynierowa *Juljanowa Brzozowska.*
- „ Doktorowa *Bolesławowa Fichnowa.*
- „ Dyrektorowa *Stanisławowa Gundlachowa.*
- „ Wojewodzina *Aleksandrowa Hauke-Nowakowa.*
- „ *Pawłowa Hajekowa.*
- „ Wicedyrektorowa *Robertowa Hoffmanowa.*
- „ Inżynierowa *Janowa Holcgreberowa.*
- „ Inżynierowa *Józefowa Jellinkowa.*
- „ Doktorowa *Henrykowa Kubalowa.*
- „ Prezesowa *Zygmuntowa Kucharska.*
- „ Prezesowa *Janowa Maciejewska.*
- „ Generałowa *Stanisławowa Małachowska.*
- „ Starościna *Kazimierzowa Podobińska.*
- „ Prezesowa *Józefowa Pogonowska.*
- „ Inżynierowa *Kazimierzowa Popielawska.*
- „ Inżynierowa *Janowa Rybołowiczowa.*
- „ *Władysława Sikorska.*
- „ Doktorowa *Stanisławowa Skalska.*
- „ Inżynierowa *Franciszkowa Szczygiełowa.*
- „ Inżynierowa *Wacławowa Wojówdzka.*

MIEJSCOWY KOMITET ORGANIZACYJNY

- Przewodniczący: Inżynier *Wacław Wojewódzki.*
- Członkowie: Inżynier *Karol Bayer.*
Inżynier *Henryk Broniatowski.*
Inżynier *Juljan Brzozowski.*
Doktor *Stanisław Chomicz.*
Inżynier *Stanisław Gundlach.*
Paweł Hajek.
- Wicedyr. *Robert Hoffman.*
- Inżynier *Jan Holcgreber.*
- Inżynier *Józef Jellinek.*
- Doktor *Henryk Kubala.*
- Gen. Dr. *Feliks Maciszewski.*
- Starosta *Kazimierz Podobiński.*
- Inżynier *Józef Piaskowski.*
- Prezes *Józef Pogonowski.*
- Inżynier *Kazimierz Popielawski.*
- Naczeln. *Edward Rosset.*
- Inżynier *Jan Rybołowicz.*
Władysław Sikorski.
- Doktor *Stanisław Skalski.*
- Inżynier *Jan Stulkowski.*
- Inżynier *Franciszek Szczygieł.*

OGÓLNY PROGRAM ZJAZDU

(Wszystkie zebrania plenarne i sekcyjne odbywać się będą w lokalu zjazdowym ul. Piotrkowska 243).

Poniedziałek, dnia 25 czerwca 1934 r.

- Godz. 17 Walne Zebranie Zrzeszenia Gazowników i Wodociągowców Polskich.
- „ 18³⁰ Walne Zebranie Związku Gospodarczego Gazowni i Zakładów Wodociągowych w Państwie Polskiem.
- „ 21 Herbatka w lokalu zjazdowym Piotrkowska 243.

Wtorek, dnia 26 czerwca 1934 r.

- Godz. 8³⁰ Nabożeństwo w Katedrze.
- „ 9³⁰—11³⁰ Otwarcie Zjazdu w lokalu zjazdowym Piotrkowska 243.
- „ 12—13 Odczyty o Gazowni Miejskiej i kanalizacji miasta Łodzi.
- „ 13—15 Obiad wydany przez Gazownię Miejską (w restauracji „Tivoli“ Przejazd 1).
- „ 15—17 Wycieczki: **A** do Gazowni Miejskiej.
B do Zjednoczonych Zakładów Scheiblera i Grohmana.
C do Fabryki „I. K. Poznański“.
- „ 20³⁰ Teatr.

Środa, dnia 27 czerwca 1934 r.

- Godz. 8—13 Obrady w Sekcjach.
- „ 13—15 Przerwa obiadowa.

- Godz. 15 Wycieczki: **D** do Elektrowni.
E do Fabr. Allart, Rousseau et C-ie.
- „ 18—20 Obrady w Sekcjach.
- „ 21 Bankiet, wydany przez Zarząd Miejski w Łodzi
w lokalu zjazdowym, Piotrkowska 243.

Czwartek, dnia 28 czerwca 1934 r.

- Godz. 8—10 *) Obrady w Sekcjach.
- „ 10³⁰ Wyjazd specjalnym pociągiem z dworca Fabrycznego do Tomaszowa do fabryki sztucznego jedwabiu.
- „ 13³⁰ Wyjazd z Tomaszowa do Spały. — Obiad w Spale. Zebranie Związku Zrzeszeń Gazowników i Wodociągowców Polskich, Czechosłowackich i Jugosłowiańskich.
- „ 19 Powrót do Łodzi. — Zamknięcie Zjazdu.

*) *Uwaga:* O ile odpadnie zwiedzanie fabryki sztucznego jedwabiu w Tomaszowie — obrady w sekcjach trwać będą do godz. 12-ej.
Wyjazd z dworca Fabrycznego wprost do Spały nastąpi około godz. 12.30.

PROGRAM DLA PAŃ (UZUPEŁNIENIE)

Środa, dnia 27 czerwca 1934 r.

- Godz. 8—13 Zwiedzanie następujących instytucyj:
- 1) Szpital Anny Marji — Rokicińska 15
  - 2) Szkoła Gospodarstwa Społecznego — Wodna 40
  - 3) Kropla Mleka — Piotrkowska 103
  - 4) Żłobek Miejski przy ul. Krzemienieckiej — Czerwony Krzyż.

Czwartek, dnia 28 czerwca 1934 r.

Godz. 9—12   Zwiedzanie miasta.

WYCIECZKI POZAZJAZDOWE
DO GDYNI I KATOWIC

Piątek, dnia 29 czerwca 1934 r.

Godz. 22   Wyjazd z dworca Kaliskiego do Gdyni.

(wiecz. 28./VI.)

Godz. 8³² rano   Przyjazd do Gdyni.

Śniadanie.

Program będzie dostosowany do uroczystości
„Święta Morza“.

Zwiedzenie portu (motorówką).

Zwiedzenie miasta.

Obiad.

Zwiedzenie urządzeń wodociągowych w Rumji.

Kolacja.

„ 22   Odjazd do Katowic.

W Katowicach.

Sobota, dnia 30 czerwca 1934 r.

Przed południem.

Godz. 10   Zbiórka przed hotelem „Savoy“.

Zwiedzenie Huty Bethlen Falva.

„   „   Batorego.

Śniadanie w Hucie Batorego, wydane przez
Katowicką Spółkę dla Górnictwa i Hutnictwa.

Po południu.

Godz. 21 Zwiedzenie Huty Królewskiej.
Obiad wydany przez Katowicką Spółkę dla
Górnictwa i Hutnictwa.

Niedziela, dnia 1 lipca 1934 r.

Przed południem.

Godz. 10 Zbiórka przed hotelem „Savoy“.
Zwiedzanie kopalni węgla w Mysłowicach.
Śniadanie wydane przez Katowicką Spółkę Ak-
cyjną dla Górnictwa i Hutnictwa.

- Uwaga:* 1) Zmiany w programie zastrzega się.
2) Zwiedzanie podziemi kopalni węgla możliwe tylko w razie posiadania odpowiedniego ubioru, gdyż zapas ubiorów kopalni jest ograniczony.

INFORMACJE

1. *Wpisowe na Zjazd.*

Wpisowe na Zjazd wynosi:

- a) dla członków . . . . . zł. 25.—
- b) dla gości towarzyszących członkom zł. 15.—
- c) Członkowie zagraniczni oraz osoby zaproszone przez Komitety Zjazdowe wpisowego za udział w Zjeździe nie opłacają.

2. *Przewodnik zjazdowy.*

Uczestnicy Zjazdu po opłaceniu wpisowego, a nie opłacający wpisowego w myśl punktu 1, po zgłoszeniu się w biurze zjazdowym ul. Piotrkowska Nr. 243, otrzymują przewodnik zjazdowy z legitymacją, uprawniające ich do korzystania ze wszystkich uprawnień, przysługujących uczestnikom Zjazdu.

3. *Uprawnienia uczestników Zjazdu.*

Uczestnikom Zjazdu przysługują następujące uprawnienia:

- a) ulgi kolejowe w wysokości 50% w drodze powrotnej z Łodzi wzgl. z Gdyni wzgl. Katowic do miejsca stałego zamieszkania, a uczestnikom przybyłym z zagranicy — do granicy Państwa.
- b) Ulgi kolejowe w wysokości 33 $\frac{1}{3}$ % na wycieczkę z Łodzi do Gdyni i Katowic.
- c) Korzystanie po mieście z komunikacji dostarczonej przez Komitet Organizacyjny dla uczestników Zjazdu (autobusami, taksówkami i tramwajami).
- d) Zwolnienie od hotelowego podatku miejskiego.
- e) Ulgowe bilety do Teatru.

- f) Prawo wstępu na wszystkie posiedzenia Zjazdu oraz Sekcyj. (Na posiedzenie Walnego Zebrania Zrzeszenia i Walnego Zgromadzenia Związku mają wstęp tylko członkowie Zrzeszenia wzgl. Związku).
- g) Bezpłatne wejście na pokazy.
- h) Bezpłatny udział w obiedzie 26. VI. 1934 roku, wydanym przez Gazownię Miejską.
- i) Bezpłatny udział w bankiecie 27. VI. 1934 roku wydanym przez Zarząd Miejski.
- k) Bezpłatny udział w wycieczce do Tomaszowa i Spały dnia 28. VI. 1934 roku.
- l) Bezpłatny udział we wszystkich wycieczkach technicznych i turystycznych w Łodzi.
- m) Bezpłatne otrzymanie znaczka zjazdowego.
- n) Bezpłatne otrzymanie wydawnictw zjazdowych.
- o) Udział za opłatą w wycieczkach pozazjazdowych do Gdyni i Katowic.

4. *Informacyjne biura zjazdowe.*

Informacyjne biura zjazdowe czynne będą w dniach 25 i 26 czerwca 1934 roku na obydwu dworcach P. K. P.

5. *Biuro Zjazdu.*

Biuro Zjazdu mieści się w gmachu zjazdowym przy ul. Piotrkowskiej Nr. 243. Biuro załatwia wszelkie sprawy, związane z uczestnictwem w Zjeździe, a więc przyjmuje opłaty wpisowe, wydaje przewodnik zjazdowy z legitymacją, przyjmuje zapisy na wszelkie wycieczki w Łodzi i do Spały oraz pozazjazdowe do Gdyni i Katowic, na udział w obiedzie dnia 26 czerwca 1934 roku, w bankiecie 27 czerwca 1934 roku.

Biuro zjazdowe przyjmuje również opłaty za udział w wycieczkach pozazjazdowych do Gdyni i Katowic.

W celu ułatwienia uskuteczniania zapisów i uniknięcia straty czasu, wszystkie zapisy odbywają się przez składanie w biurze Zjazdu odpowiednich kuponów, znajdujących się w przewodniku zjazdowym. Kupony winny być przed oddaniem w biurze Zjazdu wypełnione i podpisane przez właścicieli.

Koniecznym jest, aby wszystkie zapisy uskutecznione były natychmiast po zgłoszeniu się na Zjazd, w każdym jednak razie w pierwszym dniu Zjazdu.

6. Posiedzenia Zjazdu.

Wszystkie posiedzenia Zjazdu: plenarne i sekcij odbywać się będą w gmachu zjazdowym przy ul. Piotrkowskiej 243. Sale poszczególnych posiedzeń ogłoszone będą plakatami w gmachu zjazdowym.

7. Bufet i restauracja.

W lokalu Zjazdu mieszczą się bufet i restauracja, które będą czynne przez cały dzień i w których uczestnicy Zjazdu będą mogli otrzymywać za opłatą podług cenników śniadania, obiady i kolacje.

8. Obiad 26 czerwca 1934 roku,

wydany przez Gazownię Miejską w restauracji „Tivoli” ul. Przejazd Nr. 1.

9. Bankiet 27 czerwca 1934 roku,

wydany przez Zarząd Miejski w Łodzi w gmachu zjazdowym Piotrkowska 243 (strój wieczorowy).

10. Koszt wycieczki do Gdyni.

Przejazd II klasą wraz ze śniadaniem, obiadem i kolacją oraz udział w zwiedzaniu Gdyni zł. 40 wzgl. 49.20.

11. Koszt wycieczki do Katowic (z Gdyni)

II klasą zł. 26.90 wzgl. 40.35.

Całkowite utrzymanie w Katowicach w ciągu 2 dni, 30 czerwca i 1 lipca łącznie z noclegami i wycieczkami, dostarczone będzie uczestnikom wycieczki bezpłatnie przez Katowicką Spółkę dla Górnictwa i Hutnictwa.

12. Wycieczki pozazjazdowe do Gdyni i Katowic.

Pragnący udać się na wycieczki pozazjazdowe do Gdyni i Katowic, winni w dniu przyjazdu oddać w biurze Zjazdu odpowiednie kupony, oraz wpłacić ustaloną za wycieczkę opłatę.

Z ulgowych przejazdów do Gdyni i Katowic (z ustępstwem $33\frac{1}{3}\%$) członkowie wycieczki będą mogli korzystać o ile zgłosi się nie mniej jak 50 osób.

Na przejazd wycieczki koleją do Gdyni i Katowic w razie korzystania z ulg wydany będzie wspólny bilet, dlatego wszyscy uczestnicy wycieczki winni jechać razem.

Wcześniejsze zapisywanie na wycieczkę do Gdyni i Katowic jest konieczne, ażeby umożliwić zamówienie specjalnego wagonu.

13. Ulgi kolejowe.

Uczestnicy wycieczki do Gdyni i Katowic, o ile zgłosi się nie mniej jak 50 osób, korzystać będą z ulgi $33\frac{1}{3}\%$. Na powrót do stałego miejsca zamieszkania wzgl. dla uczestników zagranicznych do granicy Państwa przysługują uczestnikom ulgi kole-

jowe w wysokości 50%. Ulgi ważne będą w ciągu 3 dni. Czas, w którym ważne będą ulgi na powrót, ogłoszony będzie plakatami w gmachu zjazdowym.

14. *Hotele.*

Ceny w hotelach wynoszą (bez podatku miejskiego)

a) za pokój jednoizbowy od zł. 4.50 do zł. 10.—

b) za pokój dwuizbowy od zł. 8.— do zł. 17.—

Zgłaszający się na Zjazd i pragnący korzystać z hotelu, winni niezwłocznie złożyć w biurze zjazdowym kupon na otrzymanie pokoju w hotelu (obie części).

Kupon winien być wypełniony przez podanie w górnej połowie na pierwszej stronie — z jakiego pokoju (jedno- czy dwuizbowego) oraz w przybliżeniu w jakiej cenie pragnie korzystać właściciel kuponu. Należy również podać przewidywany czas korzystania z hotelu.

Przed opuszczeniem lokalu zjazdowego właściciel kuponu winien zgłosić się do Komisji Mieszkaniowej od której otrzyma kupon z oznaczonym na nim hotelem i numerem pokoju, jaki został mu przydzielony. Na kuponie podana będzie również cena pokoju już bez podatku miejskiego.

Po przybyciu do hotelu kupon winien być wręczony portjerowi, który obowiązany będzie dać wskazany na kuponie pokój. W razie gdyby w hotelu odmówiono dania wskazanego w kuponie pokoju, właściciel kuponu proszony jest o niezwłoczne zwrócenie się telefonicznie do biura zjazdowego do Komisji Mieszkaniowej.

Przy wyjeździe korzystający z hotelu proszony jest o podanie daty wyjazdu i podpisanie kuponu złożonego w hotelu.

15. *Pociągi wychodzące z Łodzi:*

do Warszawy

z dworca Fabrycznego 3¹⁵, 7⁴⁰, 10³⁵, 14¹², 17¹⁵, 20⁰⁰

„ „ Kaliskiego 6¹⁰, 12¹⁵, 16⁰⁵, 19⁴⁸

do Krakowa

z dworca Fabrycznego 0¹⁰, 8⁵⁵, 10³⁵, 18⁴⁰, 21³⁵

do Katowic

z dworca Fabrycznego 0¹⁰, 8⁵⁵, 10³⁵, 14⁴⁵, 17⁵⁰, 21³⁵

do Krakowa i Katowic

z dworca Kaliskiego 8⁰³

do Lwowa

z dworca Fabrycznego 0¹⁰

„ „ Kaliskiego 20⁰⁵

do Torunia, Bydgoszczy i Gdyni

z dworca Kaliskiego 9⁰³, 12⁵⁰, 15⁵⁰, 22⁰⁰

REGULAMIN OBRAD
NA PLENUM I W SEKCJACH
ZJAZDU GAZOWNIKÓW
I WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
W ŁODZI

§ 1.

Uczestnikami Zjazdu mogą być osoby, pracujące naukowo lub praktycznie na polu Gazownictwa, Wodociągów, Kanalizacji, Techniki Sanitarnej i pokrewnych dziedzin wiedzy oraz przedstawiciele władz Państwowych i Samorządowych, instytucyj naukowych, organizacyj gospodarczych i społecznych.

§ 2.

Przewodnik zjazdowy z legitymacją na Zjazd oraz znaczki zjazdowe będą doręczone przez Sekretariat Komitetu Organizacyjnego najpóźniej w dniu rozpoczęcia Zjazdu przed otwarciem obrad wszystkim zgłaszającym się uczestnikom, którzy zawczasu swój udział na Zjazd zakomunikowali i składkę zjazdową opłacili, jak i tym, którzy zgłoszą się i opłacą składki w dniu rozpoczęcia Zjazdu (gościom zaproszonym przysługują legitymacje honorowe).

§ 3.

Przedstawiciele instytucyj zbiorowych (jako to: Władz Państwowych i Samorządowych, Zrzeszeń itp.) winni mieć odpowiednie upoważnienia od swych instytucyj, względnie organizacyj.

§ 4.

Każdy uczestnik Zjazdu, osoba fizyczna czy też prawna, rozporządza podczas obrad tylko jednym głosem decydującym.

§ 5.

Prace Zjazdu odbywać się będą na posiedzeniach plenarnych i sekcyjnych.

Uwaga: Członkowie, Zjazdu pragnący pracować w której z sekcji, proszeni są o złożenie w biurze odpowiedniego zgłoszenia.

§ 6.

Prezydjum Zjazdu składa się z Prezydjum honorowego i z Prezydjum urzędującego. Zjazd obiera Prezydjum honorowe na pierwszym posiedzeniu plenarnem. Prezydjum urzędujące stanowi Prezydjum Zarządu Zrzeszenia wraz z prezydjami poszczególnych sekcji.

§ 7.

Sekretariat Zjazdu jako też odpowiedzialnych sekretarzy na obradach plenarnych powołuje Prezydjum urzędujące. Sekretarzy na obradach sekcyjnych powołują odpowiednie Prezydja sekcyjne.

§ 8.

Komisję redakcyjną powołuje urzędujące Prezydjum Zjazdu wraz z Prezydjami poszczególnych sekcji.

§ 9.

Obrady Zjazdu toczyć się mogą wyłącznie nad zgłoszonymi na Zjazd i podanymi w druku referatami. Wszelkie wnioski i rezolucje, będące wynikiem przeprowadzonej

dyskusji nad zgłoszonymi referatami, winny być zgłaszane na piśmie, wszelkie zaś wnioski niezwiązane z referatami zjazdowymi, o ile nie zostały zgłoszone na piśmie na 10 dni przed terminem Zjazdu, mogą być dyskutowane i uchwalone tylko o tyle, o ile na ich rozpatrywanie wyrazi zgodę Prezydium oraz większość uczestników obrad.

Uwaga: Poza zasadniczymi referatami mogą być wygłoszone komunikaty nie wymagające dyskusji, a mające na celu podanie do wiadomości członków Zjazdu faktów, zdarzeń, zjawisk itp. z dziedziny gazownictwa, wodociągów, kanalizacji, techniki sanitarnej i dziedzin pokrewnych z własnej lub też cudzej praktyki o ile na to pozwoli czas.

§ 10.

A. Referaty. Na posiedzeniach sekcyjnych referentami są sami autorowie referatów wzgl. osoby przez nich upoważnione, przyczem czas wygłoszenia referatów nieogłoszonych drukiem, nie może przekraczać 20 minut. (Autorowie referatów, ogłoszonych drukiem i wręczonych uczestnikom Zjazdu, przemówienia swe ograniczają do 15 minut).

Każdy z uczestników, zabierający głos w dyskusji, może przemawiać w ciągu 5-ciu minut, przy powtórnym przemówieniu — 3 minut. Więcej ponad dwa razy przemówienia nie są dopuszczalne.

B. Komunikaty. O ile komunikaty pochodzą od członków zrzeszenia gazowników i wodociągowców i o ile zostały

zgłoszone w terminie oznaczonym, mogą być referowane przez autorów komunikatów.

Wygłaszanie komunikatów przez osoby nie należące do zrzeszenia gazowników i wodociągowców dopuszczalne jest za zgodą przewodniczącego sekcji.

Czas wygłoszenia komunikatu nie może przekraczać 10 minut.

§ 11.

Głosowanie odbywa się po wyczerpaniu lub przerwaniu dyskusji nad wnioskami, zgłoszonymi w sposób przepisany.

Sposób głosowania obiera według swego uznania przewodniczący.

§ 12.

Celem należytego opracowania zgłoszonych wniosków w sekcjach, wynikających z treści wygłoszonych referatów oraz należytego uzgodnienia ich, zostaje wybrana komisja redakcyjna, w skład której wchodzi prezydjum sekcji oraz wszyscy referenci. Komisji przysługuje prawo kooptacji.

Po uzgodnieniu i należytem zredagowaniu sekretarz sekcji składa wszystkie wnioski i uchwały, podpisane przez przewodniczącego, do Prezydjum urzędującego Zjazdu.

§ 13.

Prezydjum Zjazdu decyduje w sprawach ogólnych nie objętych regulaminem.

PORZĄDEK OBRAD
XVI WALNEGO ZEBRANIA
GAZOWNIKÓW
I WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
W ŁODZI

w dniu 25 czerwca 1934 r., godz. 17.

- 1) Odczytanie i zatwierdzenie protokołu XV-go Walnego Zebrania, odbytego w dniu 20 czerwca 1933 roku w Gdyni.
- 2) Sprawozdanie z działalności Zarządu, komunikaty oraz odczytanie listy nowoprzyjętych członków w roku sprawozdawczym.
- 3) Komunikat o zorganizowaniu się Sekcji gazu ziemnego.
- 4) Sprawozdania: a) Sekcji Gazowniczej z działu gazu sztucznego,
b) Sekcji Gazowniczej z działu gazu ziemnego,
c) Sekcji Wodociągowo-Kanalizacyjnej,
d) Sekcji Techniczno-Sanitarnej.
- 5) Sprawozdania kasowe i Komisji Rewizyjnej oraz zamknięcia rachunków na dzień 1/IV. 1934.
- 6) Zatwierdzenie budżetu na rok 1934/35.
- 7) Wybór 9 członków Zarządu na miejsce ustępujących podług starszeństwa wyboru.
- 8) Wybór Prezesa.
- 9) Wybór 5 członków Komisji Rewizyjnej oraz ich zastępców.
- 10) Zatwierdzenie listy członków Stałego Zjazdowego Komitetu Łącznikowego.
- 11) Zatwierdzenie listy członków prezydium poszczególnych Sekcyj Zrzeszenia.
- 12) Oznaczenie miejsca XVII-go Walnego Zebrania oraz XVII-go Zjazdu Gazowników i Wodociągowców Polskich.
- 13) Wolne wnioski i zapytania.

PORZĄDEK OBRAD
ZWIĄZKU GOSPODARCZEGO
GAZOWNI
I ZAKŁADÓW WODOCIĄGOWYCH
W PAŃSTWIE POLSKIM
W ŁODZI

w dniu 25 czerwca 1934, godz. 18.30.

- 1) Sprawdzenie pełnomocnictw delegatów.
- 2) Przyjęcie protokołu XV-go Walnego Zgromadzenia z dnia 30 czerwca 1933 roku w Gdyni.
- 3) Zmiana Statutu Związku i uprawnienie Zarządu do przeprowadzenia tejsze w myśl obowiązujących ustaw i rozporządzeń.
- 4) Sprawozdanie Zarządu przyjęcia zamknięcia rachunkowego za rok 1933 i I-szy kwartał 1934 r., protokół Komisji Rewizyjnej i uchwalenie budżetu na rok 1934/5.
- 5) Wybory do Zarządu i Komisji Rewizyjnej.
- 6) Wolne wnioski.

PORZĄDEK OBRAD
ZARZĄDU ZWIĄZKU
ZRZESZEŃ GAZOWNIKÓW
I WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH,
CZECHOSŁOWACKICH
I JUGOSŁOWIAŃSKICH
W SPALE

w dniu 28 czerwca 1934 r.

- 1) Odczytanie protokołu posiedzenia Zarządu z dnia 12 czerwca 1934 roku w Brnie.
- 2) Sprawozdania prezesa i sekretarza za rok 1933 i 1934.
- 3) Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.
- 4) Uchwalenie budżetu.
- 5) Sprawy związane z Międzynarodowym Zjazdem w Zurychu.
- 6) Program dalszych prac Związku.
- 7) Ustalenie miejsca i czasu następnego posiedzenia Zarządu i przejęcie przewodnictwa przez Czechosłowację.
- 8) Wolne wnioski.

SPIS REFERATÓW

SEKCJI I GAZU SZTUCZNEGO

i IV GAZU ZIEMNEGO

1. Inż. Malecki Jerzy „Nowy aparat do wykrywania tlenu węgla w powietrzu“.
2. Dr. inż. Dubois Józef „Dobór pieca gazowniczego“.
3. Inż. Klimczak Bronisław „Usprawnienie techniczne w średnich i mniejszych gazowniach“.
4. p. Ruhnke Leon „O modernizacji małych gazowni“.
5. Inż. Jedlička Karel „Činnost Pražské obecni plynárni v oboru staveb silnic sprojekcem“.
6. Inż. Perna R. (Tytuł będzie podany przed odczytem).
7. Dr. inż. Löffler Hans „Mikroanaliza gazu“.
8. Inż. Inż. Kaczorowski, Malecki, Mogilnicki, Rzepecki, Staszkiwicz, Sulimirski, Szymański, Wieleżyński (referat wspólny) „Gaz ziemny w przemyśle i w miastach“.
9. Dr. inż. Dubois Józef „Możliwość powstania gazowni na torfie“.
10. Inż. Malecki Jerzy „Szkiec gazyfikacji Polski“.
11. Dr. inż. Doliński Jarosław i Inż. Seifert Mieczysław „Sposób wykonywania statystyki konsumentów gazu“.
12. Inż. Seifert Mieczysław i Dr. inż. Doliński Jarosław „Wnioski z wyników statystyki konsumentów“.
13. Dr. inż. Kečlik Tomáš „Methody tarifování“.

14. Inż. Dziurzyński Antoni „Doświadczenia taryfowe w związku z wpływem kryzysu gospodarczego na oddanie gazu i klasyfikację odbiorców gazu w Poznaniu“.
15. Inż. Reitspiess „Plyn a elektrina v domácnosti“.
16. Inż. Żardecki Kazimierz „O potrzebie i zasadach gazyfikacji przemysłu“.
17. Inż. Seifert Mieczysław „W sprawie statutu organizacyjnego dla przedsiębiorstw miejskich“.
18. Inż. Pietraszewicz Włodzimierz „Wyniki badań trwałości gazomierzy. (Komunikat).“.

SEKCIJ I WODOCIĄGOWO-KANALIZACYJNEJ.

19. Inż. Dr. Ed. Zika „Kanalizace měst a úhrada nákladů kanalizačních“.
20. Dr. A. Żurkowski „Wskaźniki zanieczyszczenia wody“.
21. Inż. Mag. Z. Rudolf „Zasady państwowej kontroli wody do picia“.
22. Prof. Snížek „O významu povrchových vod pro zásobování měst vodou“.
23. Inż. W. Rabczewski „Wody wglębne i ich rola w zasilaniu wodociągów“.
24. Inż. Mag. Z. Rudolf „George Chandler Whipple, Professor Techniki Sanitarnej Uniwersytetu Harvard'a w St. Z. A. P. w dziesięcioletnią rocznicę śmierci — wspomnienie biograficzne“.
25. Inż. Dr. Černý „Vodovody skupinové v Čechách“.
26. Dr. inż. H. Iveković „Karakteristike opske pitkom vodom u Jugoslaviji“.

27. I. Piotrowski „Wpływ wstępnej filtracji na filtrach pośpiesznych na działanie filtrów powolnych na podstawie praktyki Stacji Filtrów w Warszawie.
28. Inż. J. Konopka „Najnowsze sposoby łączenia i izolacji rur stalowych“.
29. Inż. K. Knauer „Urządzenia sygnalizujące stan wody w zbiornikach wodociągowych.
30. Dr. S. Dackiewicz „Higijena i profilaktyka pracy w Przedsiębiorstwie Wodociągów i Kanalizacji m. st. Warszawy“.
31. Adw. S. Peszyński „Wymiar i egzekucja należności wodociągowo-kanalizacyjnych“.
32. Inż. Hoogterp (Haga) „Nowoczesne oczyszczanie ścieków w Hiszpanji, we Francji i w Ameryce“.
(Referat będzie wygł. po francusku).
33. Inż. S. Wojnarowicz „Budżet przedsiębiorstwa miejskiego jako roczny plan pracy“.
34. Inż. Zelený „Finanční otázky vodovodů“.
35. W. Quadrata „Zagadnienia budowy wodociągów w Polsce w świetle akcji Funduszu Pracy i obecnych możliwości finansowych“.
36. Inż. S. Wojnarowicz „Racjonalna gospodarka wodomierzowa“
37. Inż. Dašek „Radioaktivita vod“.

SEKCJI III TECHNICZNO-SANITARNEJ.

38. Inż. M. Rzęcki „Techniczne urządzenia oddymiania i odkurzania miast“.
39. Inż. Lédl „Hygienický a hospodářský význam dokonalého spalování“.

40. Inż. A. Szniolis „Kanalizacja miejscowa syst. P. Candillona“.
41. Inż. E. Kątkowski „Kilka słów o zbiorce i unieszkodliwianiu śmieci“.
24. Inż. Mag. Z. Rudolf „Georg Chandler Whipple, Profesor Techniki Sanitarnej Uniwersytetu Harvard'a w St. Z. A. P., w dziesięcioletnią rocznicę śmierci, wspomnienie biograficzne“.
42. Prof. Dr. W. Iwanowski „Urządzenia techniczno-sanitarne w związku z obrotem artykułami spożywcze“.
43. Inż. Kalous „Spotřeba tepla při přerušovanem provozu ústředního topení“.
44. Inż. T. Woźny „Usuwanie śmieci z poszczególnych nieruchomości“.
45. Inż. Mag. R. Rudolf i Inż. T. Kowalczyk „Pogląd na sprawę unormowania usuwania nieczystości w osiedlach nieskanalizowanych“.
46. Inż. Arch. Kvěch „Rozvoj státních lázní v československé republice“.
47. Inż. Duben „Novodoba hlediska pro stavbu a provoz obecních kanalisací“.

SZCZEGÓŁOWY PODZIAŁ CZASU i ROZKŁAD PRAC

Poniedziałek, 25 czerwca 1934 r.

Godz.	Zebrania ogólne	Godz.	Prace w sekcjach	Godz.	Wycieczki Pań
17	W Gmachu Zjazdowym — Piotrkowska Nr. 243				
1850	Walne Zebranie Zrzeszenia Gazowników i Wodociągowców Polskich				
21	Walne Zebranie Związku Gospodarczego Gazowni i Zakładów Wodociagowych w Państwie Polskiem				
	Herbatka				

Wtorek, 26 czerwca 1934 r.

8 30	Nabożeństwo w Katedrze				
9 30—11 30	Otwarcie Zjazdu w gmachu Zjazdu Piotrkowska 243				
12—13	Odczyty o Gazowni Miejskiej i Kanalizacji miasta Łodzi				
13—15	Obiad wydany przez Gazownię Miejską w restauracji „Tivoli” Przejazd Nr. 1				
15—17	Wycieczki: A do Gazowni Miejskiej B do Zjedn. Zakładów K. Scheiblera i L. Grohmana C do fabryki I. K. Poznańskiego				
20 30	Teatr	29			

Środa, 27 czerwca 1934 r.

Godz.	Zebrania ogólne	Godz.	Prace w sekcjach	Godz.	Wycieczki Pań
			<i>Sekcja I gazu sztucznego i IV gazu ziemnego</i>	8—13	Zwiedzanie:
		8—13	Referaty 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8		F Szpitala Anny Marji,
			<i>Sekcja II Wodociągowo-kanalizacyjna</i>		G Szkoły Gospodarstwa Społecznego,
		8—10	Referaty 20, 21, 22, 23		H Kropli Mleka,
			<i>Sekcja III Techniczno-Sanitarna</i>		I Żłobka Miejskiego
		8—10	Referaty 38, 39, 40, 41		
			Sekcja II i Sekcja III		
		10—10 ⁴⁰	Przerwa		
		10 ⁴⁰ —10 ³⁰	Referat 24		
		10 ³⁰ —10 ⁴⁰	Przerwa		
			<i>Sekcja II Wodociągowo-kanalizacyjna</i>		
		10 ⁴⁰ —13	Referaty 25, 26, 27, 28		
			<i>Sekcja III Techniczno-Sanitarna</i>		
		10 ⁴⁰ —13	Referaty 42, 43, 44		
13—15	P r z e r w a o b i a d o w a				
15	Wycieczki: D do Elektrowni E do Fabryki Allart, Rousseau i Co				
		20—22	<i>Sekcje I i IV</i> Referaty 9, 10, 11		
		20—22	<i>Sekcja II</i> Referaty 29, 30, 31, 32		
22	Bankiet wydany przez Zarząd Miejski, Gmach Zjazdu Piotrkowska 243	30			

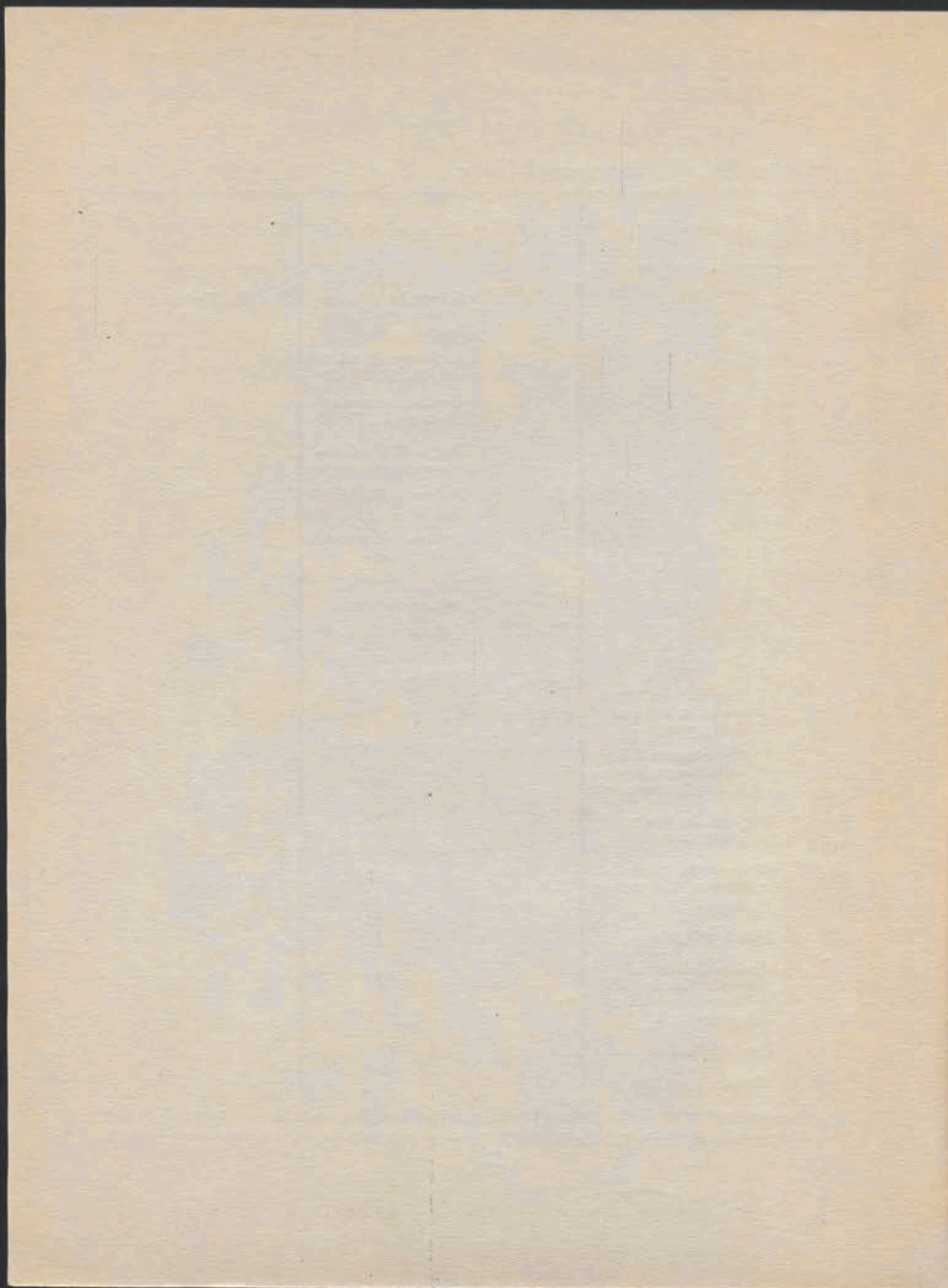

Czwartek, 28 czerwca 1934 r.

Godz.	Zebrańia ogólne	Godz.	Prace w sekcjach	Godz.	Wycieczki Pań
			<i>Sekcje I i IV gazu sztucznego i ziemnego</i>	9—12	Zwiedzanie miasta
		8—12**)	Referaty 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 Ogólne zebranie Sekcyj I i IV		
		8—12**)	<i>Sekcja II Wodociągowo-kanalizacyjna</i> Referaty 33, 34, 35, 36, 37 Ogólne zebranie Sekcji II		
		8—12**)	<i>Sekcja III Techniczno-Sanitarna</i> Referaty 45, 46, 47 Ogólne zebranie Sekcji III		
ok. 10 ³⁰)	J Wyjazd do Tomaszowa z dworca fabrycznego Zwiedzanie fabryki sztucznego jedwabiu w Tomaszowie				
14 ewent.	Wyjazd do Spały z Tomaszowa				
ok. 12 ³⁰)	Wyjazd do Spały z dworca fabrycznego w Łodzi				
15	Obiad w Spale				
17	Ogólne Zebranie Związku Gazowników i Wodociągowców Słowiańskich				
19	Powrót do Łodzi Zamknięcie Zjazdu				

*) Dokładny czas wyjazdu z Łodzi podany zostanie na Zjeździe, po uzgodnieniu z Dyrekcją P. K. P.

***) O ile odbędzie się wycieczka do Tomaszowa prace w sekcjach zostaną zakończone o godz. 10.

natychmiast po zgłoszeniu się na Zjazd

do złożenia w biurze Zjazdu

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH
W Ł O D Z I

KUPON NR. 0433

NA PRZYDZIAŁ MIESZKANIA W HOTELU

Niżej podpisany zamawia ..... pokój ..... osobowy
w cenie około zł.....

Przewidywany czas korzystania z lokalu:

od..... VI do..... VI dni.....

.....
Podpis właściciela kuponu

Część do zatrzymania w biurze Zjazdu

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH
W Ł O D Z I

KUPON NR. 0433

NA PRZYDZIAŁ MIESZKANIA W HOTELU

Komitet Organizacyjny przydziela właścicielowi niniejszego
kuponu w hotelu.....

pokój Nr..... w cenie zł..... za dobę
(bez podatku miejskiego)

.....
Podpis Komitetu Organizacyjnego

Część do zwrotu właścicielowi kuponu dla oddania w hotelu

Komitet Organizacyjny

przydzielił w hotelu.....

pokój Nr..... w cenie zł.....za dobę
(bez podatku miejskiego)

Dnia.....

Komitet Organizacyjny

Niżej podpisany korzystał w hotelu .....

z pokoju Nr.....od dnia.....

do dnia.....

czyli.....doby.

Data.....

.....
Podpis korzystającego z pokoju

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH

W Ł O D Z I

Zgłoszenie.

Niniejszem zgłaszam swój udział

w pracach sekcji.....

Nazwisko i imię.....

.....

tytuł.....

.....

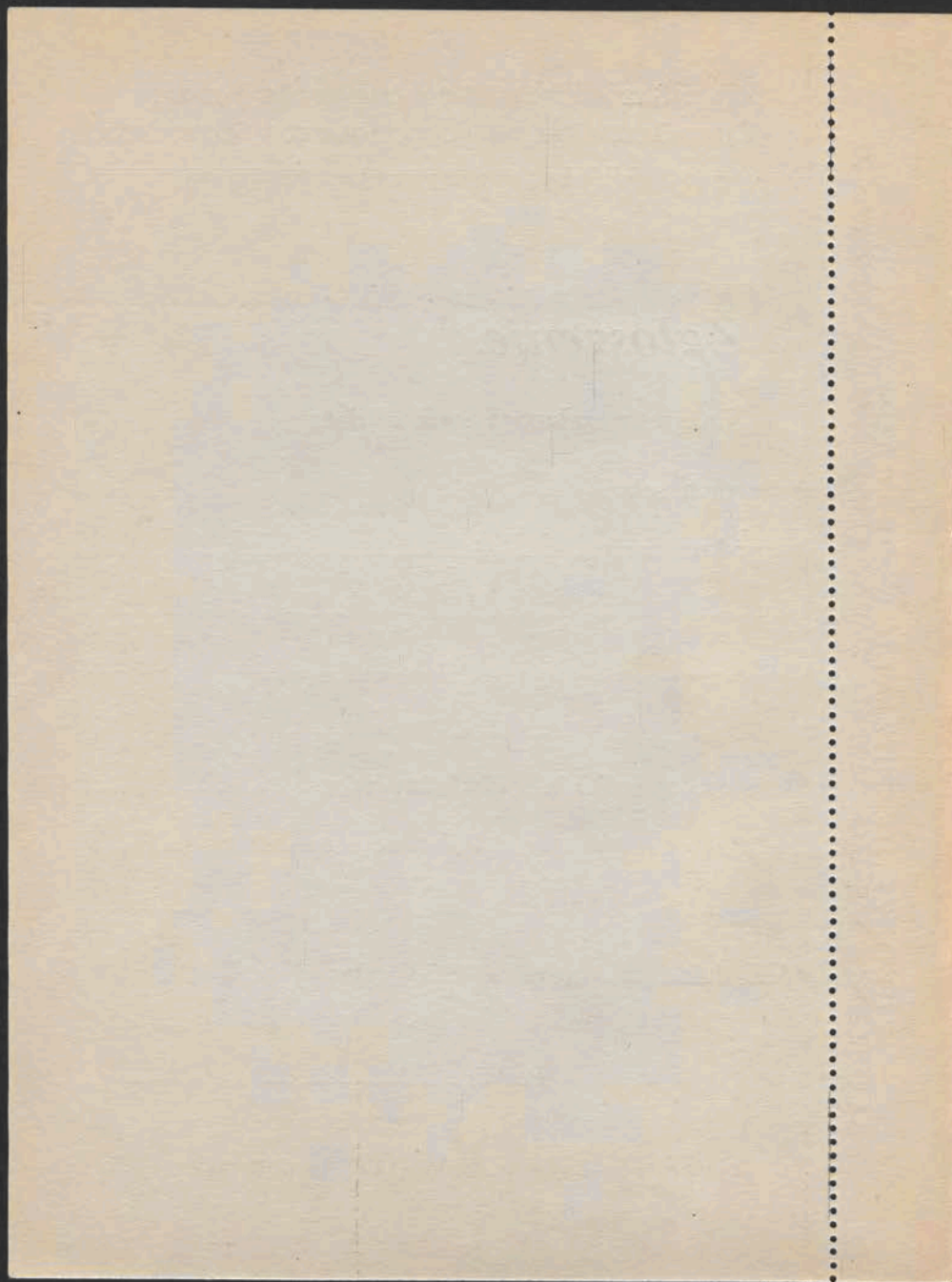
Miejsce zamieszkania i dokładny adres.....

.....

.....

Łódź, dnia ..... czerwca 1934 roku.

Podpis.....

Pan.....

pragnie zabrać głos w dyskusji nad referatem Nr.....

Sekcja.....

Pan.....

pragnie zabrać głos w dyskusji nad referatem Nr.....

Sekcja.....

Pan.....

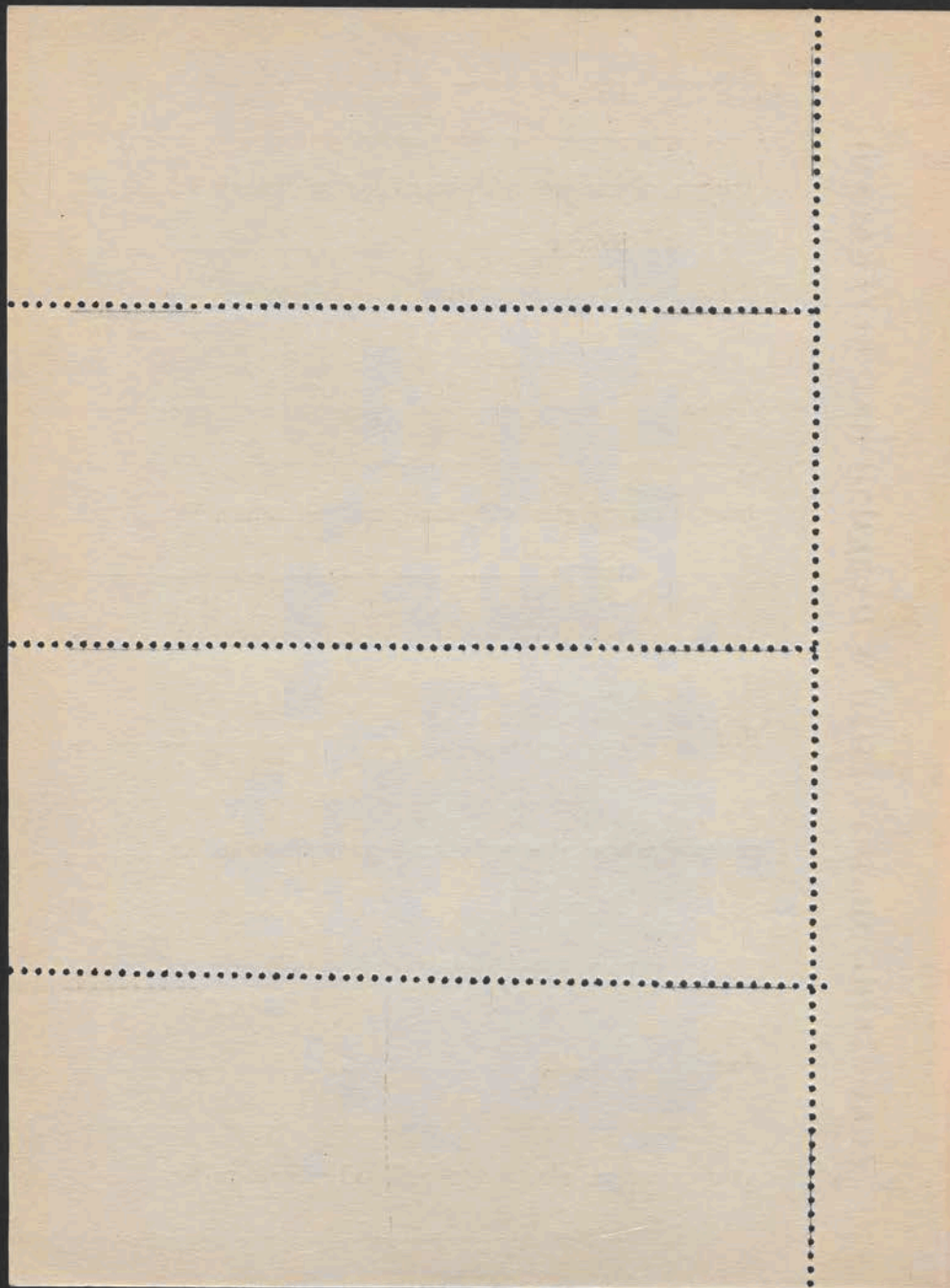
pragnie zabrać głos w dyskusji nad referatem Nr.....

Sekcja.....

Pan.....

pragnie zabrać głos w dyskusji nad referatem Nr.....

Sekcja.....

Pan.....

pragnie zabrać głos w dyskusji nad referatem Nr.....

Sekcja.....

Pan.....

pragnie zabrać głos w dyskusji nad referatem Nr.....

Sekcja.....

Pan.....

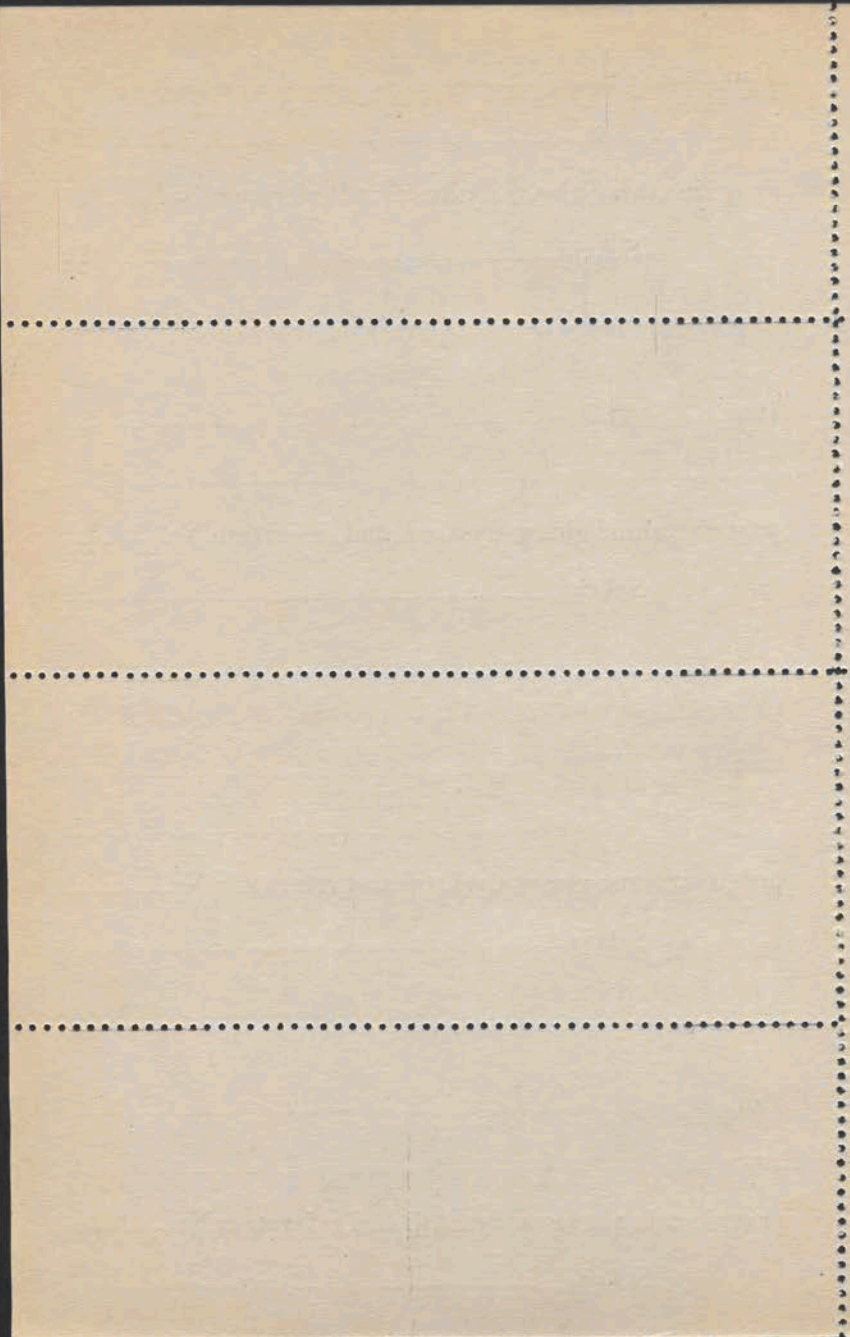
pragnie zabrać głos w dyskusji nad referatem Nr.....

Sekcja.....

Pan.....

pragnie zabrać głos w dyskusji nad referatem Nr.....

Sekcja.....

KUPON NA OBIAD DNIA 26 CZERWCA 1934 ROKU

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH
W Ł O D Z I

KUPON NR. 0433

NA OBIAD DNIA 26 CZERWCA 1934 ROKU
WYDANY PRZEZ GAZOWNIĘ MIEJSKĄ
RESTAURACJA „TIVOLI”, PRZEJAZD № 1

.....
Podpis

.....
Część do oddania przy wejściu na salę obiadową

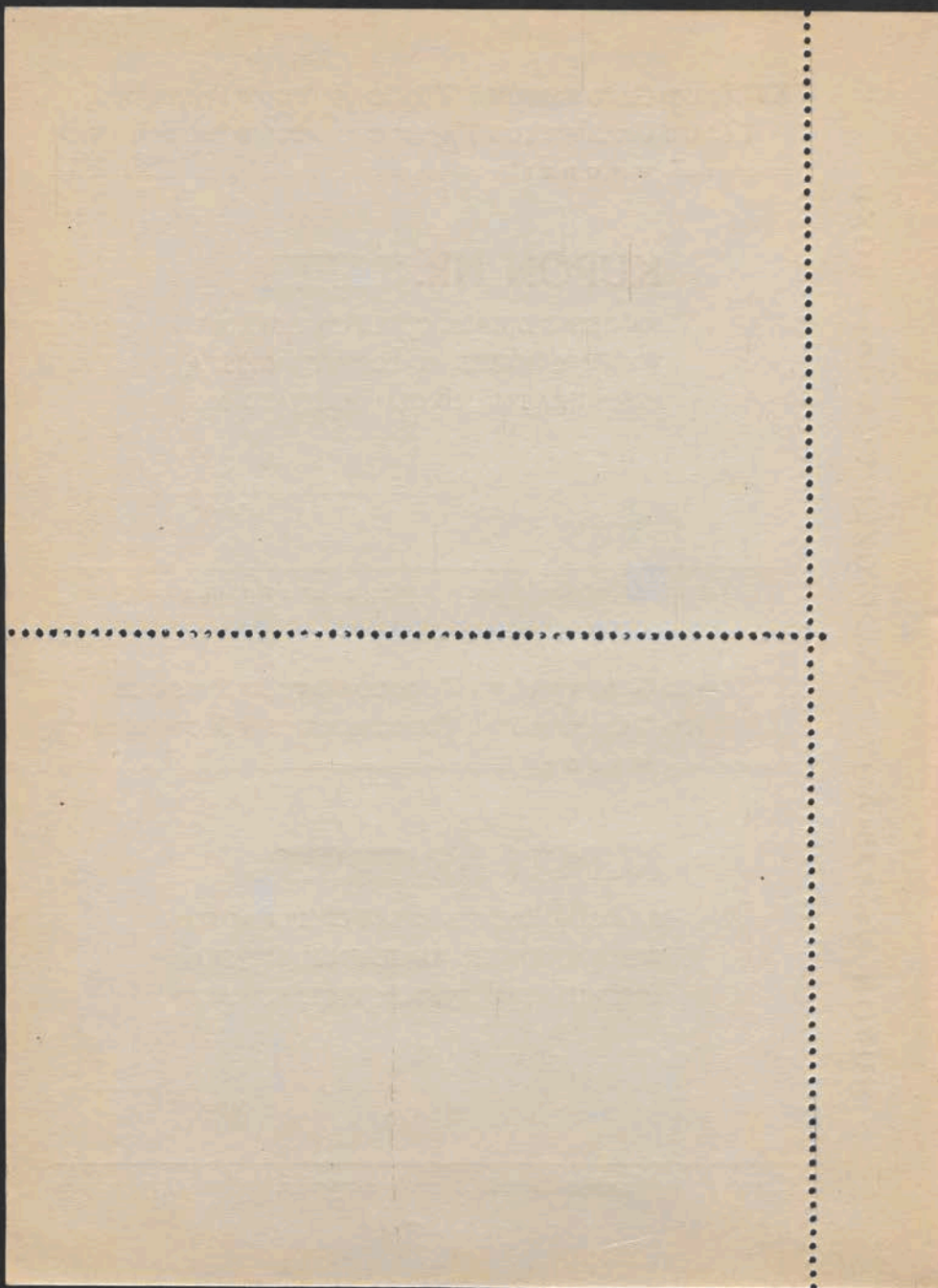
XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH
W Ł O D Z I

KUPON NR. 0433

NA OBIAD DNIA 26 CZERWCA 1934 ROKU
WYDANY PRZEZ GAZOWNIĘ MIEJSKĄ
RESTAURACJA „TIVOLI”, PRZEJAZD № 1

.....
Podpis

.....
Część do oddania w biurze Zjazdu natychmiast po przyjeździe

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH

W Ł O D Z I

KUPON NR. 0433

NA BANKIET DNIA 27 CZERWCA 1934 ROKU
WYDANY PRZEZ ZARZĄD MIEJSKI W ŁODZI
(GMACH ZJAZDOWY, PIOTRKOWSKA 243)

.....
Podpis

.....
Część do oddania przy wejściu na salę.

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH

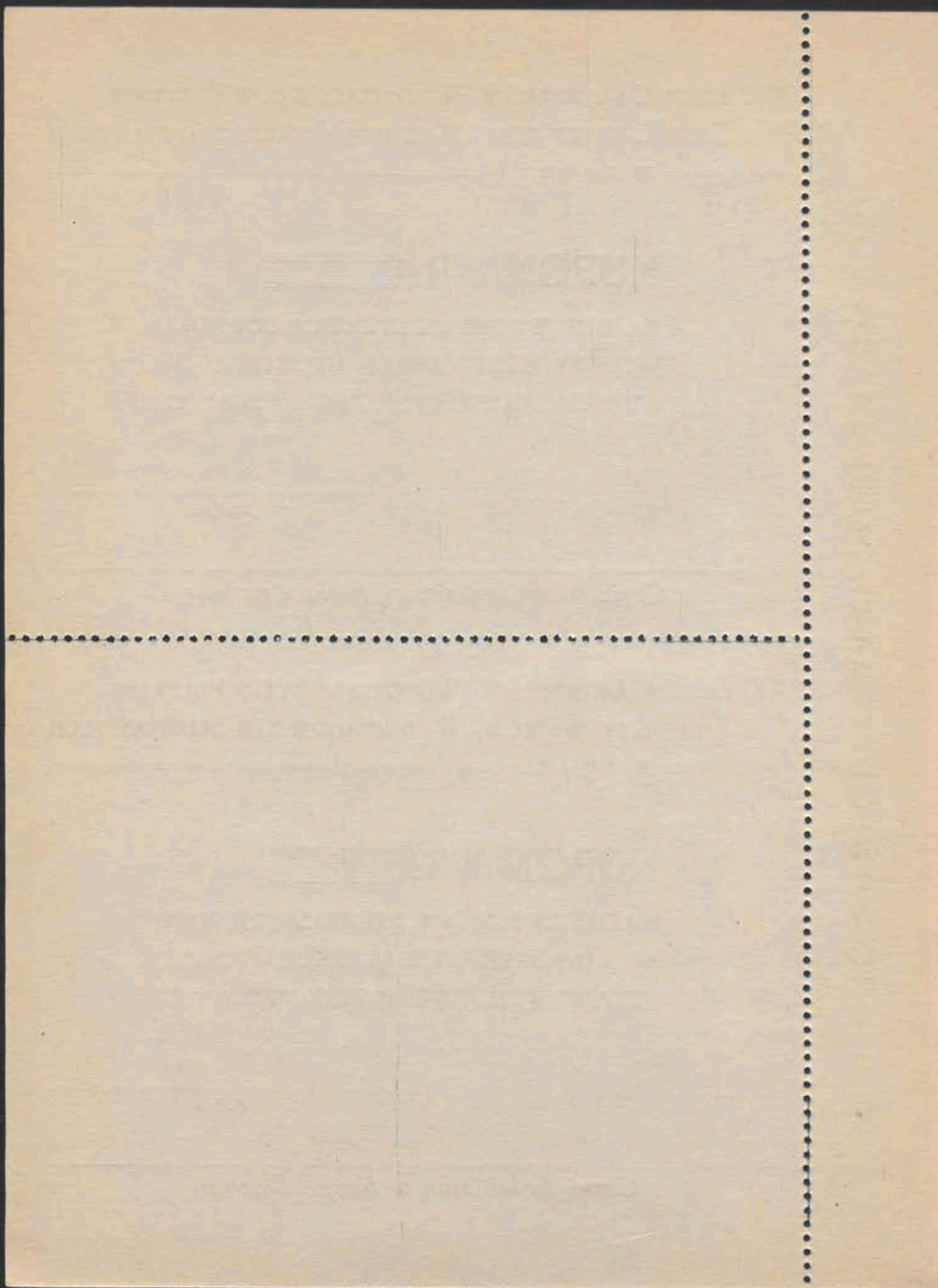
W Ł O D Z I

KUPON NR. 0433

NA BANKIET DNIA 27 CZERWCA 1934 ROKU
WYDANY PRZEZ ZARZĄD MIEJSKI W ŁODZI
(GMACH ZJAZDOWY, PIOTRKOWSKA 243)

.....
Podpis

.....
Część do oddania w biurze Zjazdu.

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH

W Ł O D Z I

KUPON NR. 0433

NA PRZEDSTAWIENIE
DO TEATRU MIEJSKIEGO
DNIA 26 CZERWCA 1934 ROKU

.....
Podpis

.....
Część do oddania w Kasie Teatru.

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH

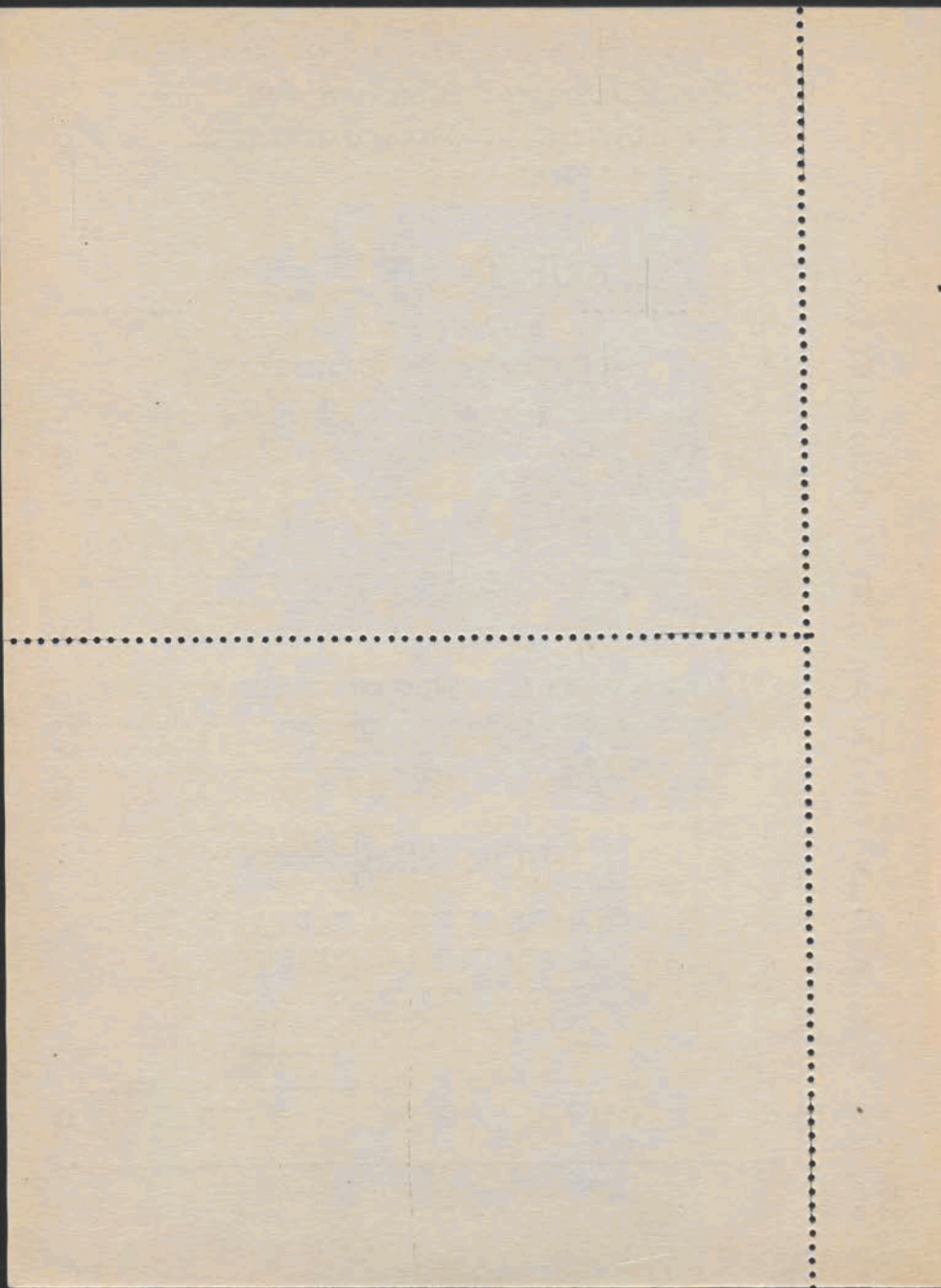
W Ł O D Z I

KUPON NR. 0433

NA PRZEDSTAWIENIE
DO TEATRU MIEJSKIEGO
DNIA 26 CZERWCA 1934 ROKU

.....
Podpis

.....
Część do oddania w biurze Zjazdu.

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH
W ŁODZI

A KUPON NR. 0433 NA WYCIECZKĘ **A**
do Gazowni Miejskiej dnia 26 czerwca 1934 roku

.....
Podpis

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH
W ŁODZI

B KUPON NR. 0433 NA WYCIECZKĘ **B**
do Zjednoczonych Zakładów K. Scheiblera i L. Grohmana
dnia 26 czerwca 1934 roku

.....
Podpis

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH
W ŁODZI

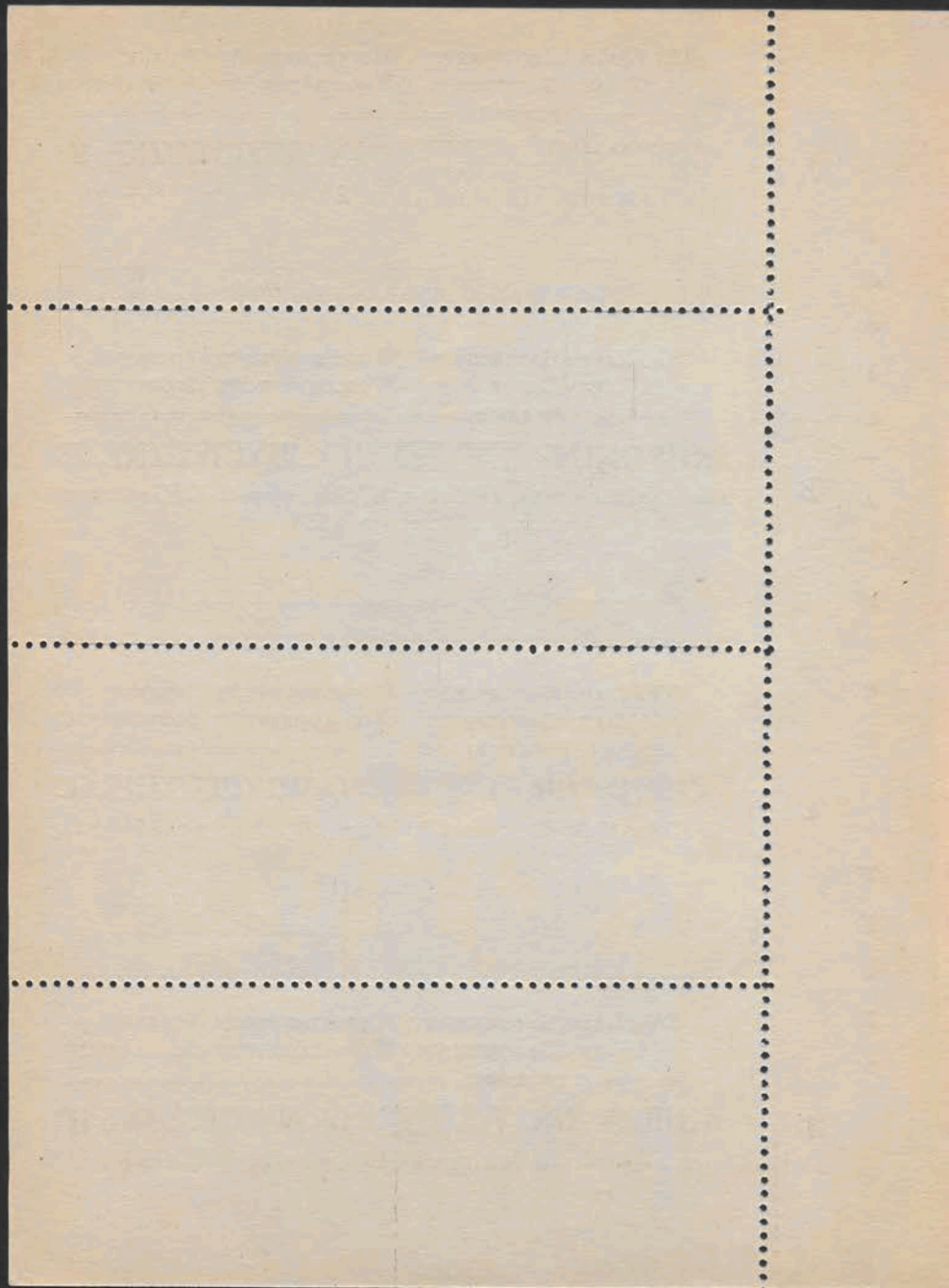
C KUPON NR. 0433 NA WYCIECZKĘ **C**
do fabryki I. K. Poznański dnia 26 czerwca 1934 roku

.....
Podpis

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH
W ŁODZI

D KUPON NR. 0433 NA WYCIECZKĘ **D**
do Elektrowni Łódzkiej dnia 27 czerwca 1934 roku

.....
Podpis

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH

W ŁODZI

E KUPON NR. 0433 NA WYCIECZKĘ **E**
do fabryki Allart, Rousseau i Co. dnia 27 czerwca 1934 roku

.....
Podpis

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH

W ŁODZI

F KUPON NR. 0433 NA WYCIECZKĘ **F**
do Szpitala Anny Marji dnia 26 czerwca 1934 roku

.....
Podpis

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH

W ŁODZI

G KUPON NR. 0433 NA WYCIECZKĘ **G**
do Szkoły Gospodarstwa Społecznego dnia 26 czerwca 1934 r.

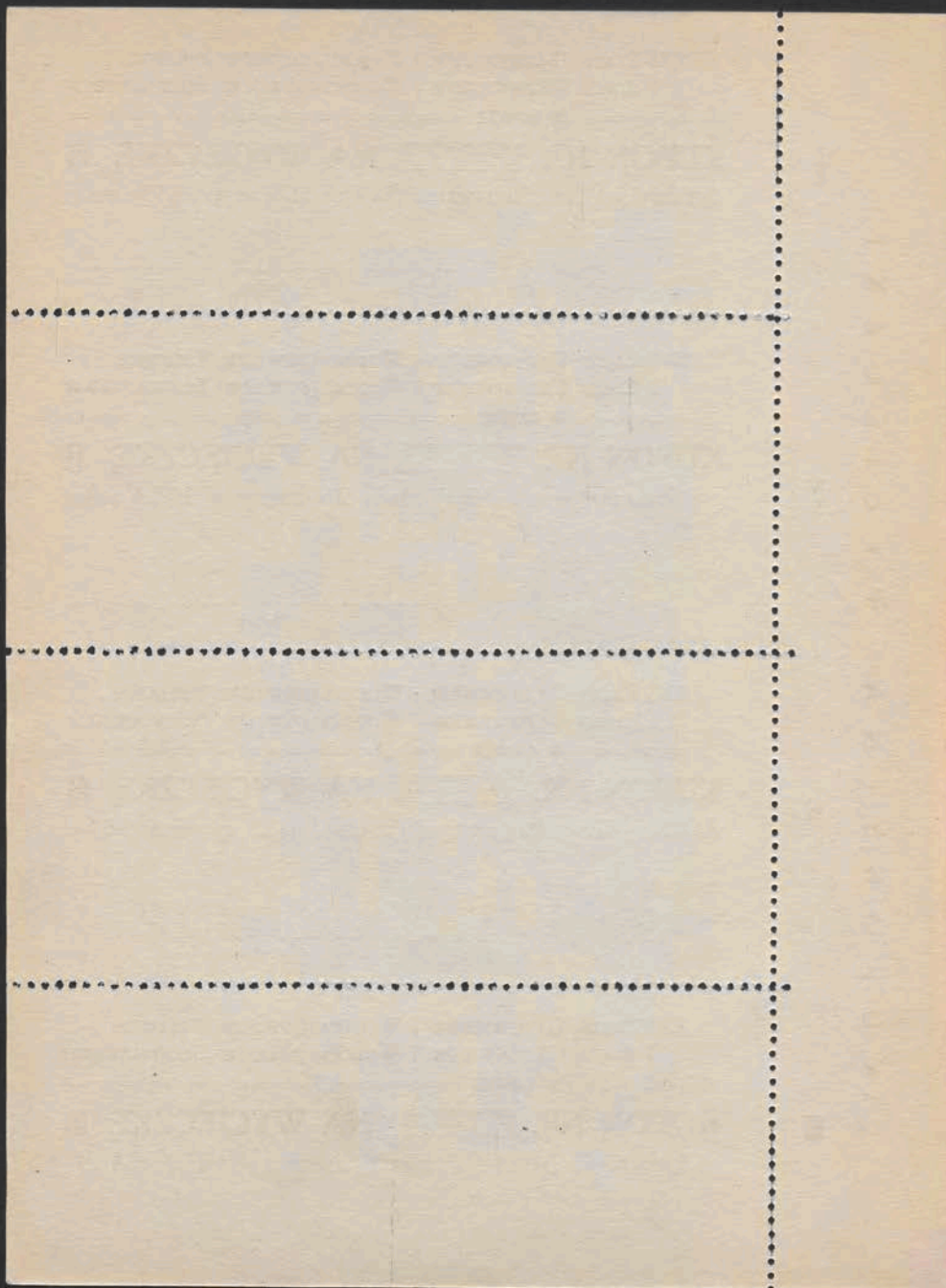
.....
Podpis

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH

W ŁODZI

H KUPON NR. 0433 NA WYCIECZKĘ **H**
do Kropli Mleka dnia 26 czerwca 1934 roku

.....
Podpis

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH
W ŁODZI

I
KUPON NR. 0433 NA WYCIECZKĘ I
do Żłobka Miejskiego dnia 26 czerwca 1934 roku

.....
Podpis

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH
W ŁODZI

J
KUPON NR. 0433 NA WYCIECZKĘ J
do Tomaszowa i Spały dnia 28 czerwca 1934 roku

.....
Podpis

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH
W ŁODZI

K
KUPON NR. 0433 NA WYCIECZKĘ K
do Gdyni dnia 29 czerwca 1934 r. — za opłatą zł. 40.—

Uwaga. O ile nie zbierze się 50 uczestników, ulg kolejowych nie będzie i dopłata wyniesie zł. 9.20

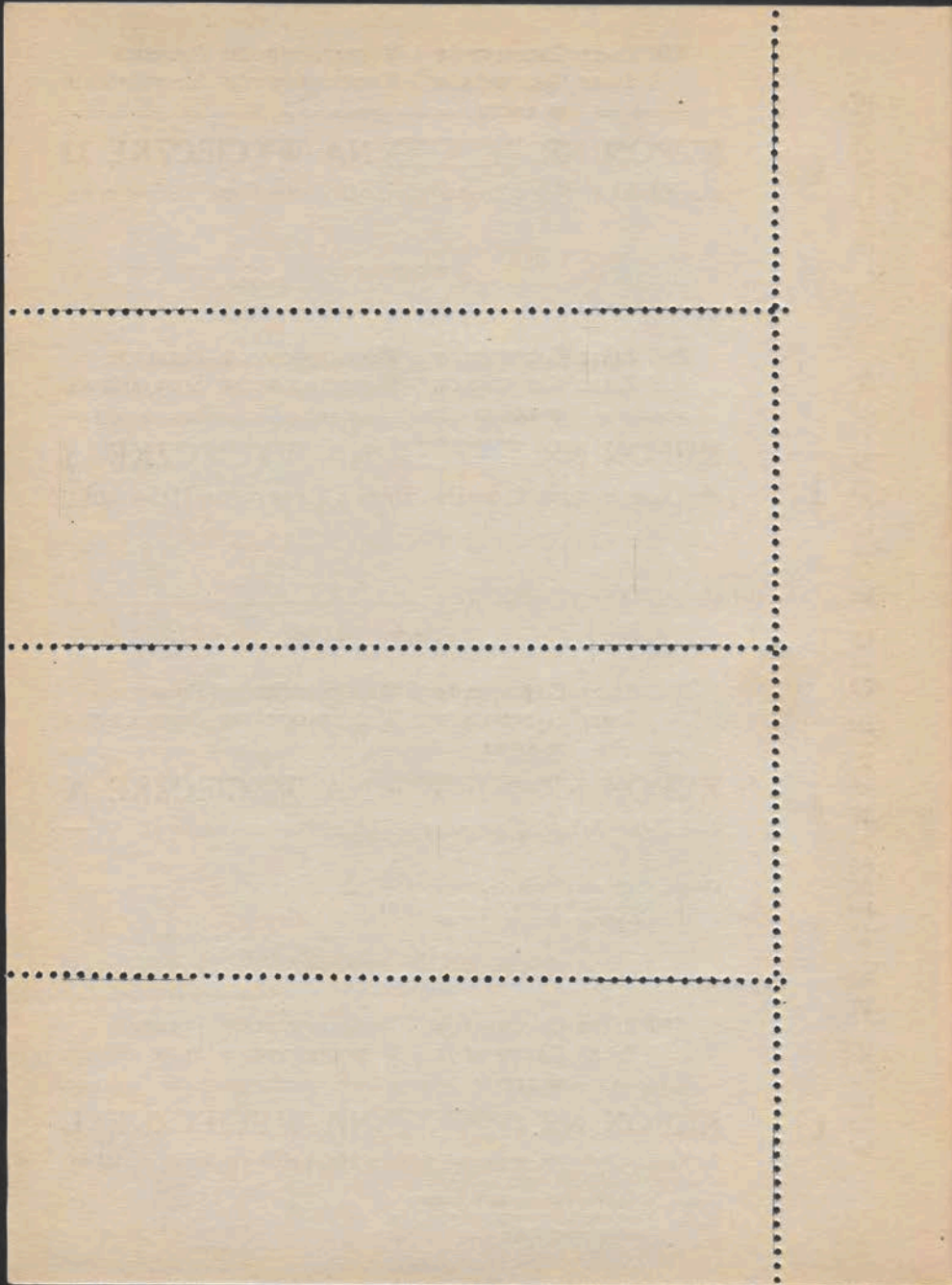
.....
Podpis

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH
W ŁODZI

L
KUPON NR. 0433 NA WYCIECZKĘ L
do Katowic d. 30 czerwca i 1 lipca 1934 r. — za opłatą zł. 12.40

Uwaga. O ile nie zbierze się 50 uczestników, ulg kolejowych nie będzie i dopłata wyniesie zł. 6.20

.....
Podpis

KUPON NA
WYCIECZKĘ

Ł

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH
W ŁODZI

KUPON NR. 0433 NA WYCIECZKĘ Ł

do Gdyni i Katowic dnia 29, 30 czerwca i 1 lipca 1934 roku
za opłatą zł. 67.—

Uwaga. O ile nie zbierze się 50 uczestni-
ków, ulg kolejowych nie będzie
i dopłata wyniesie zł. 22.—

.....
Podpis

XVI ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW POLSKICH
I ZJAZD GAZOWNIKÓW i WODOCIĄGOWCÓW SŁOWIAŃSKICH
W ŁODZI

KUPON NR. 0433

NA OTRZYMANIE ULG KOLEJOWYCH

1) POWROTNEJ 50%

do miejsca stałego zamieszkania wzgl. do granicy Państwa

z Łodzi, z Gdyni, z Katowic, z Warszawy

(niepotrzebne skreślić)

2) WYCIECZKOWEJ 33 $\frac{1}{3}$ %

z Łodzi do Gdyni

z Łodzi do Katowic

z Łodzi do Gdyni i Katowic

z Łodzi do Warszawy

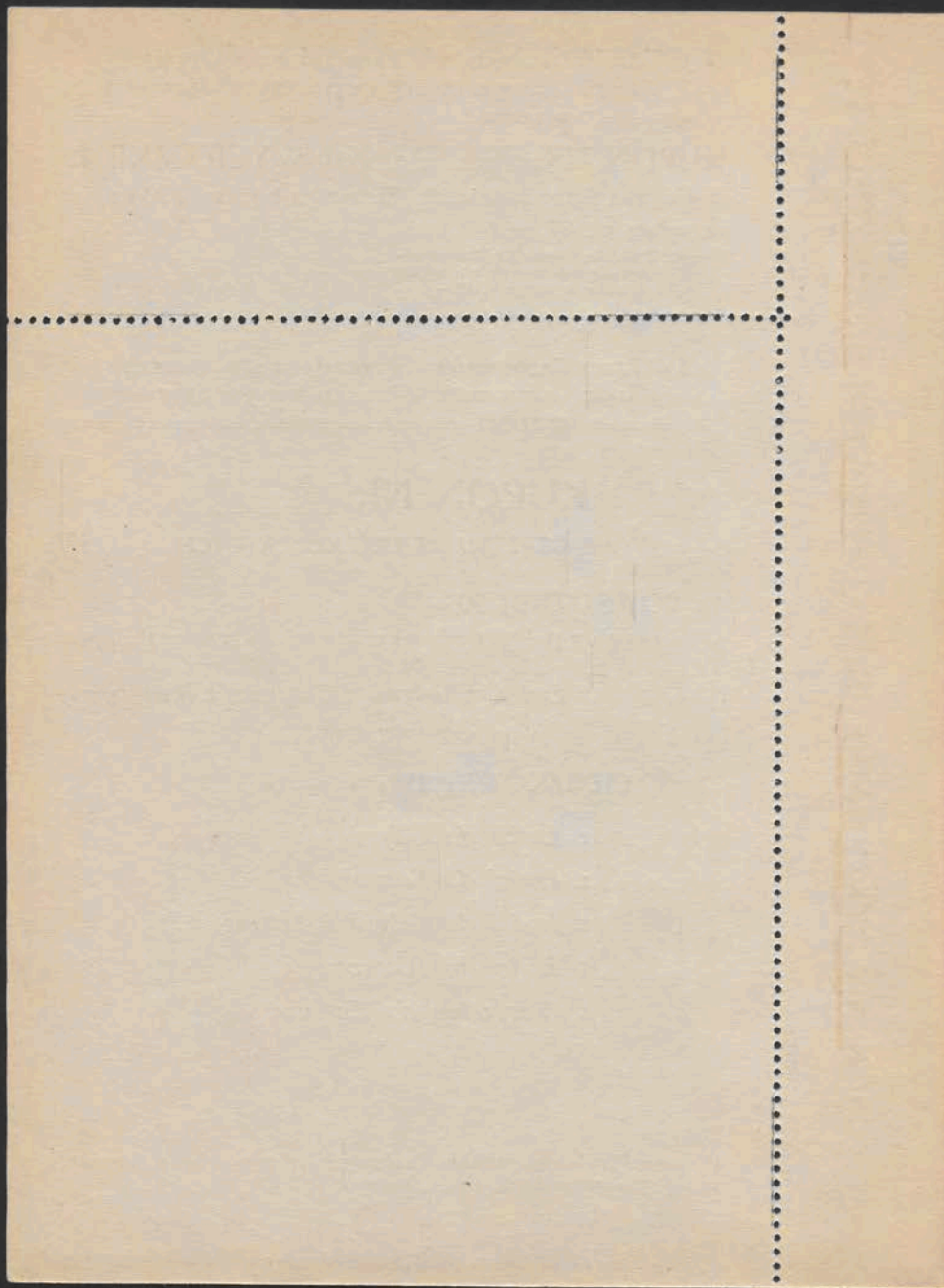
z Warszawy do Katowic

(niepotrzebne skreślić)

Uwaga:

Podczas Zjazdu w gmachu zjazdowym ogłoszone będą terminy,
w których ważne będą ulgi kolejowe.

KUPON NA OTRZYMANIE ULG KOLEJOWYCH

PLAN OF THE
KOOZI

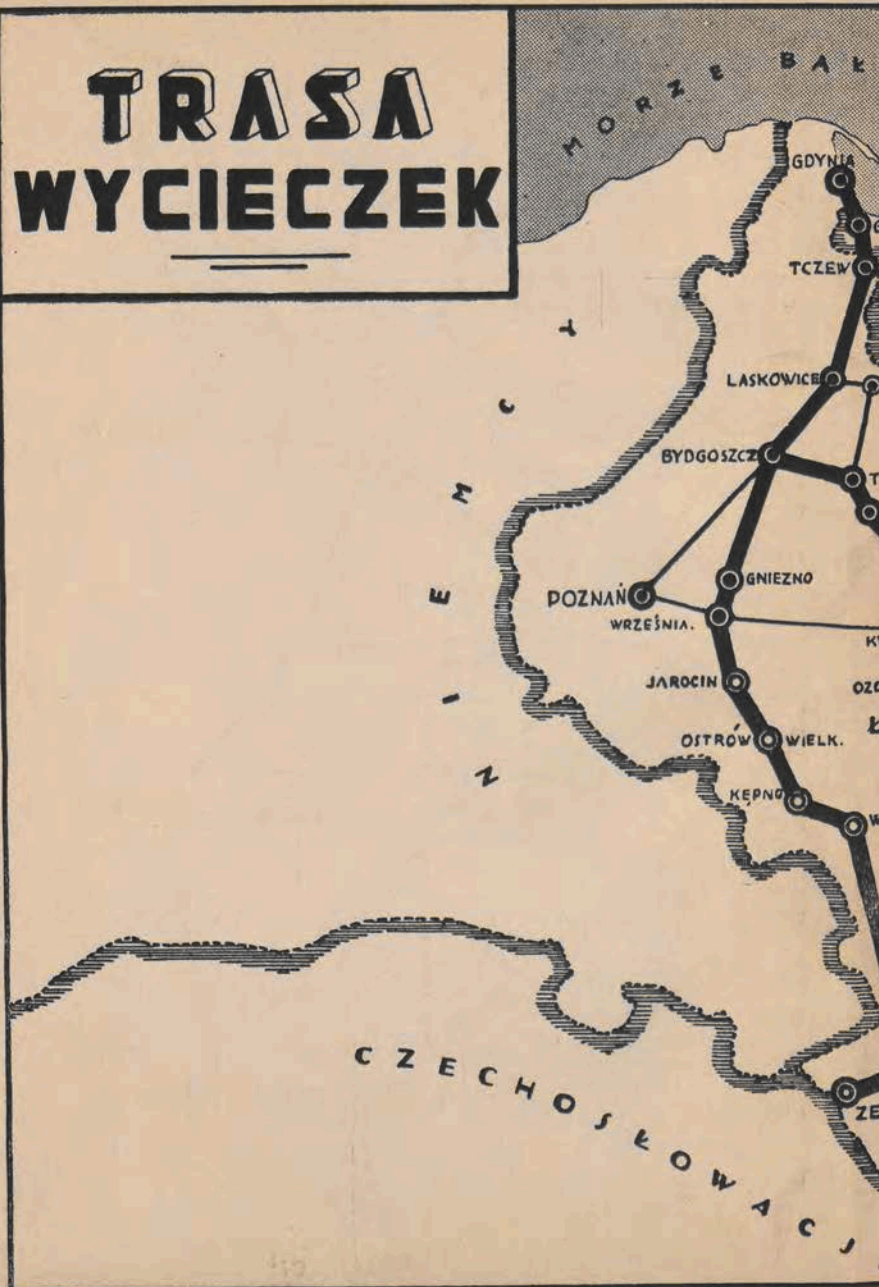
PLAN WOJEWÓDZKIEGO MIASTA ŁODZI

REAR
NUMBER 100
1000

TRABA
WYCIĘCZKI

TRASA WYCIECZEK

WYKAZ FIRM BIORĄCYCH UDZIAŁ W POKAZACH

1. Wodociągi i Kanalizacja m. Warszawy.
2. „Gazolina” — Lwów.
3. „Instytut Gazowy” — Lwów.
4. „Ferrum” — Zawiercie.
5. Antoni Kuntz, Sp. z ogr. odpow. — Lwów.
6. „Arwogaz”, Sp. Akc. — Poznań.
7. „Polski Wodomierz” — Poznań.
8. Jan Serkowski, Sp. Akc. w Warszawie.
9. „Wiepofana”, Sp. Akc. — Poznań.
10. „Polmet” — Lwów.
11. Polska Fabryka Wodom. i Gazomierzy — Toruń.
12. „Małopolska”, Sp. Akc. — Lwów.
13. Richmonds Gas Stove Co. Ltd. — Londyn.
14. Fabryka Szkła — Zawiercie.
15. Herzfeld & Voctorius, Sp. Akc. — Grudziądz.
16. Vereinigte Deutsche Nickel-Werke — Rybnik.
17. „Hydrofor” — Warszawa.
18. Henryk Serwa — Ostrów Poznański.
19. „Sirius”.
20. Ekonomja Bielska.
21. Kern i S-ka — Kraków.
22. Huta „Pokój”.

Historja miasta

W dziejach Łodzi rozróżnić należy dwa okresy: okres Łodzi rolniczej i okres Łodzi przemysłowej. Słupem granicznym, dzielącym te dwa okresy, jest drugi dziesiętek lat ubiegłego stulecia.

Łódź rolnicza istniała około 500 lat. Najwcześniejszy dokument, zawierający wzmiankę o istnieniu Łodzi, pochodzi z 1332 roku. Dokument ten określa przywileje miejscowości, oddanych pod władzę biskupów kujawskich, a w szeregu tych miejscowości figuruje również wieś L o d z a. Do godności miasta Łódź podniesiona została dosyć wcześnie, już bowiem w roku 1424 biskup Jan Pell określił w specjalnym akcie przywileje i obowiązki mieszczanstwa łódzkiego. Mała i uboga była to wieścina. Wieki mijały, lecz charakter Łodzi pozostawał wciąż ten sam. Lustracja, przeprowadzona w roku 1793, wykazała w Łodzi zaledwie 190 mieszkańców. Zabudowania, znajdujące się w obrębie miasta, składały się z kościoła, 44 domów mieszkalnych, 11 pustych domów, 44 stodół i budynku więziennego. Głównem zatrudnieniem ludności była, jak i przed wiekami, uprawa roli i chów bydła. W mieście było 18 koni, 97 wołów, 58 krów i 63 sztuki nierogacizny. U schyłku okresu rolniczego liczba mieszkańców Łodzi wynosiła 800 (1820 r.).

Nową erę w rozwoju Łodzi zapoczątkowało przeznaczenie miasta na ośrodek przemysłu włókienniczego. Rząd Królestwa Kongresowego, dążąc do uprzemysłowienia kraju, wyznaczył szereg miejscowości na ośrodki mającego powstać przemysłu, a w ich liczbie była i Łódź. W roku 1821 dokonano regulacji miasta celem przystosowania go do potrzeb rozwoju przemysłowego. W roku 1823 pojawiły się w Łodzi pierwsze warsztaty sukiennicze, w rok później zapoczątkowana została produkcja wyrobów bawełnianych.

Odtąd Łódź rozrasta się żywiołowo, co wyrażają liczby ludności;

Rozwój ludności Łodzi w okresie przedwojennym

1827 —	939
1829 —	4.273
1837 —	10.645
1860 —	32.639
1884 —	113.146
1893 —	149.889
1897 —	314.020
1913 —	506.000

W dziejach rozwoju wielkich miast europejskich przykład Łodzi jest wyjątkowy: w czasie od 1800 do 1910 roku, a więc na przestrzeni 110 lat, ludność Lipska powiększyła się 20-krotnie, ludność Budapesztu — 16-krotnie, Berlina 12-krotnie, Brukseli, Glasgowa i Kolonii — 10-krotnie, pozostałych zaś 22 miast, które w roku 1910 liczyły powyżej pół miliona mieszkańców — mniej, niż 10-krotnie; tymczasem ludność Łodzi wzrosła w tym samym okresie niemal 600-krotnie. Nie bez słuszności więc historyk i badacz przeszłości Łodzi prof. Zygmunt Lorentz nazywa rozwój naszego miasta „baśnią XIX wieku”.

Łódź dzisiejsza

Wystarczyło, jak widzieliśmy, kilku zaledwie dziesiątków lat, dodajmy lat mozolnych, lecz twórczych wysiłków, aby Łódź z ubogiej osady rolniczej przeobraziła się w tętniącą życiem stolicę przemysłu polskiego i aby, zarówno dla swego znaczenia, jak i dla liczby mieszkańców zajęła jedno z pierwszych miejsc pośród miast polskich. Dzisiaj jest Łódź drugim po stolicy miastem Rzeczypospolitej, licząc według drugiego powszechnego spisu ludności z dnia 9 grudnia 1931 roku 605.467 mieszkańców.

Podział wyznaniowy ludności charakteryzują następujące cyfry, oparte na wynikach pierwszego powszechnego spisu ludności z 1931 roku:

rz. katolicy	53,5%
ewangelicy	11,0%
izraelici	34,5%
inni	1,0%

Struktura narodowościowa ludności Łodzi przedstawia się w świetle tychże wyników, jak następuje:

Polacy	61,9%
Niemcy	7,0%
Żydzi	30,7%
Inni	0,4%

Struktura zawodowa ludności uwypukla przemysłowy charakter miasta: przemysł zatrudnia 57,8% ogółu czynnych zawodowo osób, handel i ubezpieczenia — 14,5%, komunikacja i transport — 3,6%, służba publiczna i wolne zawody — 5,4%, służba domowa i inne usługi osobiste — 7,2% (dane z 1921 roku).

Przyrost naturalny ludności, przed wojną wysoki (1913 r. — 12,6‰), spadł ostatnio do całkiem nieznacznych rozmiarów (1932 r. — 1,8‰). Zahamowaniu uległ również przyrost napływowy ludności, co jest konsekwencją redukcji pracy w zakładach przemysłowych.

Przemysł

W czasie minionej wojny światowej przemysł łódzki poniósł niezwykle dotkliwe straty. Przez cały czas wojny fabryki łódzkie były nieczynne, przepadły należności w Rosji, sięgające w ogólnej sumie 200 milionów rubli złotych, wreszcie w czasie okupacji niemieckiej zakłady przemysłowe zostały zdewastowane przez władze okupacyjne, które zapomocą rekwizycji usiłowały dokonać zniszczenia przemysłu łódzkiego. Niemcy wywieźli z Łodzi 1.300 kilometrów pasów transmisyjnych, przeszło 1.000 maszyn elektrycznych, 1.000 tonn miedzi, pochodzącej z części maszyn, dziesiątki milionów metrów towarów bawełnianych i wełnianych, wszystkie zapasy surowców i półfabrykatów. Wartość przedmiotów zarekwirowanych obliczona została na 186 milionów rubli w złocie. Postępowanie władz okupacyjnych nosiło cechy wandalizmu: rozbijano kosztowne maszyny dla zabrania znajdujących się w nich części metalowych, jak miedź, nikiel lub aluminium.

Niezwykłej żywotności przemysłu łódzkiego zawdzięczamy fakt, że mimo tak dotkliwych i nie dających się powetować strat fabryki

łódzkie niemal bezpośrednio po zakończeniu wojny podjęły na nowo pracę i że w krótkim stosunkowo okresie czasu, bo już w roku 1923, wykazywały stopień uruchomienia, przekraczający w niektórych działach stan przedwojenny. Do szybkiej remobilizacji ogołoconego ze środków technicznych i finansowych przemysłu łódzkiego przyczyniła się wydatnie pomoc rządu, który w zrozumieniu doniosłości odbudowy włókiennictwa polskiego nie szczędził kredytów na ten cel.

W dniu 1 stycznia 1933 roku, podług danych Inspekcji Pracy, Łódź liczyła 1.970 zakładów przemysłowych, zatrudniających ogółem 87.850 robotników. Lwia część zakładów i robotników przypada, oczywiście, na przemysł włókienniczy.

Przemysł	Zakładów	Robotników	%
włókienniczy	1.151	71.164	81,0
chemiczny	51	3.526	4,0
spożywczy	161	2.727	3,1
maszynowy i elektr.	169	2.032	2,3
poligraficzny	67	1.157	1,3
inne gałęzie	371	7.244	8,3

Jako największy w Polsce ośrodek przemysłu włókienniczego, Łódź koncentruje szereg zakładów, należących do typu wielkich. Wymowny jest pod tym względem fakt, że w zakładach, liczących powyżej 500 robotników, pracuje 45,4% ogólnej liczby robotników łódzkich.

W okresie dobrej konjunktury przemysł łódzki zatrudniał około 120.000 robotników.

Do największych zakładów włókienniczych na terenie Łodzi należą:

przemysł bawełniany	Stan zatrudnienia w 1929 r.
Zjednoczone Zakłady Przemysłowe K. Scheiblera i L. Grohmana, Sp. Akc.	9.817
„Widzewska Manufaktura”	8.500
Sp. Akc. I. K. Poznański	4.297
Ludwik Geyer, Sp. Akc.	4.205

przemysł wełniany

Jeneralna Kompanja Przemysłu Przędzalnicy- go Allart, Rousseau i S-ka	2.260
Leonhardt, Woelker i Girbardt	1.135
Karol Eisert, Sp. Akc.	1.113

Łódź jest metropolją okręgu przemysłowego, obejmującego szereg mniejszych ośrodków przemysłu włókienniczego, jak: Pabjanice, Zgierz, Konstantynów, Aleksandrów, Zduńska Wola, Tomaszów.

Samorząd miejski

Przed wojną Łódź nie posiadała samorządu miejskiego. Miastem rządili urzędnicy rosyjscy, nie przygotowani do tak odpowiedzialnych i fachowego przygotowania wymagających zadań, jak administrowanie skupieniem wielkomiejskiem, a poza tem obcy i niechętni środowisku, którego potrzeby mieli zaspokajać. Nic tedy dziwnego, że sprawy miejskie były w największym zaniedbaniu. W stosunkach europejskich było rzeczą nie do pomyślenia, by miasto, liczące ponad pół miliona mieszkańców, miasto bogate, nie posiadało urzędzeń wodociągowych i kanalizacyjnych. Łódź jednak pod rządami rosyjskimi tych urzędzeń nie posiadała, a długotrwałe przygotowania, uwieńczone zresztą opracowaniem planu budowy przez inż. Lindley'a, nie weszły w stadium realizacji. I w innych dziedzinach panowały stosunki zewszeczmiar oplakane. Weźmy np. dziedzinę szkolnictwa. W roku 1913, a więc na krótko przed wybuchem wojny światowej, Łódź liczyła 46.500 dzieci, które żadnej zgoła nauki nie pobierały. Analfabetyzm ludności przybrał rozmiary monstualne: wśród mężczyzn analfabeci stanowili 55%, wśród kobiet 66% (wyniki jedyne przedwojennego spisu ludności z 1897 roku). W kompletnem zaniedbaniu znajdowała się również sprawa bruków ulicznych, sprawa oświetlenia dzielnic robotniczych, sprawa szpitali i t. d.

W takim pożałowania godnym stanie znajdowała się Łódź w chwili wskrzeszenia Rzeczypospolitej i narodzin samorządu

polskiego. Samorząd miejski postawił sobie za zadanie naprawę pozostałych w spuściznie po zaborcach zaniedbań, i istotnie, wiele w tym kierunku uczynił. Łódź była pierwszem z miast b. zaboru rosyjskiego, które zrealizowały postulat powszechnego i obowiązkowego nauczania. W roku 1925 podjęto w Łodzi budowę kanalizacji. Dla złagodzenia dotkliwie po wojnie odczuwanego głodu mieszkaniowego samorząd miejski wybudował w latach 1929/31 wielkie osiedle mieszkaniowe na Polesiu Konstantynowskiem. Osiągnięto wielkie postępy na polu zabrukowania i oświetlenia ulic i placów. Powołano do życia liczne instytucje oświatowe, opiekuńcze i lecznicze. Samorząd miejski przyczynił się do powstania w Łodzi wyższej uczelni, jaką jest oddział miejscowy Wolnej Wszechnicy Polskiej. Staraniem i kosztem miasta wzniesiony został na Placu Wolności pomnik bohatera narodowego Tadeusza Kościuszki.

Zarząd miejski w Łodzi spoczywa obecnie w ręku Komisarza Rządowego, którym mianowany został inż. Wacław Wojewódzki.

G a z o w n i a

Łódź posiada gazownię miejską, lecz niestety, nie może poszczycić się ani nowoczesnym jej charakterem, ani doskonałością jej urządzeń. Koleje, jakie przechodziła ta instytucja, kryją w sobie przyczynę takiego jej stanu. Gazownia łódzka wybudowana została w 1869 roku. W ciągu 50 lat była eksploatowana przez prywatnych koncesjonariuszy, poczem — w roku 1920 — przeszła pod bezpośredni zarząd miasta. Miasto odebrało gazownię w stanie godnym pożałowania: przedsiębiorstwo było wprawdzie czynne, lecz eksploatacja jego z uwagi na dewastację przedsiębiorstwa była niezwykle kosztowna. Sieć rurociągów była niewystarczająca i to tak dalece, że całe dzielnice miasta pozbawione były połączeń gazowych. Rury, odziedziczone po prywatnych koncesjonariuszach, posiadały zbyt mały przekrój, poza tem były niemal zupełnie zniszczone.

Przejmując gazownię w tak opłakanym stanie, miasto zdawało sobie sprawę, iż jedynem właściwym rozwiązaniem sprawy byłaby

zupelna przebudowa gazowni w duchu nowoczesnych wskazań technicznych. Ponieważ jednak sytuacja finansowa gminy czyniła i czyni dotąd niemożliwą realizację planu budowy nowej gazowni, miasto z konieczności musiało się ograniczyć do najniezbędniejszych inwestycji w urządzeniach istniejącej gazowni — tak, aby wytwarzanie gazu było możliwie ekonomiczne i aby zapotrzebowanie na gaz ze strony wzrastającej rzeszy konsumentów było całkowicie zaspokojone. Miasto rozszerzyło wydatnie sieć rurociągów i zamieniło stare, zniszczone rury na nowe o większym przekroju. W roku 1920, t. j. w chwili przejścia gazowni pod zarząd miasta, ogólna długość rurociągów wynosiła 100.035 km, obecnie wynosi 147.934 km.

Po objęciu gazowni miasto zaczęło doprowadzać do normalnego stanu oświetlenie ulic, które nosiło jeszcze ślady zniszczeń wojennych. Wprowadzono nowe oszczędnościowe palniki „Graetz” zamiast dotychczas stosowanych palników „Auera”. Oświetlenie gazowe ulic, obsługiwane przed wojną przez 2.310 lamp o 3.767 płomieniach, liczy obecnie 2.318 lamp o 7.402 płomieniach. Intensywność światła w latarniach ulicznych została znacznie powiększona. Celem zmniejszenia kosztów administracyjnych wprowadzono automatyczne zapalanie i gaszenie lamp ulicznych.

Dzięki różnym udogodnieniom dla konsumentów i dzięki usilnej propagandzie korzyści, płynących z używania gazu, powiodło się utrzymać jego konsumpcję na niezmiennym prawie w stosunku do czasów przedwojennych poziomie i to pomimo, że w międzyczasie liczni odbiorcy gazu przeszli na elektryczność. Wreszcie w roku 1933 Zarząd Miejski zdecydował się przystąpić do budowy nowoczesnej piecowni. Pomimo panującego kryzysu piecownia została wybudowana i uruchomiona z dniem 1 stycznia 1934 roku. W dniu tym wstrzymano pracę w starych piecowniach z poziomem retortami, czynnych nieprzerwanie od roku 1869, przy których praca odbywała się całkowicie ręcznie. Uruchomienie nowej piecowni pozwala na znacznie tańszą produkcję gazu i wskutek tego umożliwiło miastu obniżenie cen gazu co niewątpliwie wpłynęło na zwiększenie konsumpcji gazu.

Konsumcję gazu (w metrach³) obrazują następujące liczby:

	<u>1930</u>	<u>1931</u>	<u>1932</u>
1) do oświetlenia i ogrzew. . .	5.879.521	6.083.669	5.745.030
2) do silników	79.672	73.891	65.317
3) do oświetlenia inst. miejskich	124.726	149.495	131.808
4) do „ ulic i placów .	1.743.687	1.817.365	1.785.784
Ogółem .	8.895.291	8.941.576	8.691.639

Podczas gdy koncesjonariusze prywatni, w których ręku znajdowała się poprzednio gazownia miejska, uprawiali gospodarke rabunkową, miasto w swej działalności eksploatacyjnej kieruje się troską o dobro zarówno samej instytucji, jak i konsumentów przez nią obsługiwanych.

LODŽ—ŁÓDŹ

Dějiny města

V dějinách Lodže nutno rozlišovat dvě období: období Lodže zemědělské a období Lodže průmyslové. Hraničním sloupem, dělicím tato dvě období, je druhý desítek let minulého století.

Lodž zemědělská trvalá kolem 500 let. Nejstarší doklad, ve kterém se nalézá zmínka o Lodži, pochází z r. 1332. Doklad tento určuje privilegie míst, oddaných vládě kujavských biskupů, a v řadě těchto míst nalézá se rovněž vesnice *L o d z a*. Do stavu města Lodž zůstala podnesená dosti brzy, neboť již v roce 1424 biskup Jan Pell označil ve zvláštním aktu privilegie a povinnosti lodžských měšťanů. Malé a ubohé bylo toto zastrčené městečko. Míjely staletí, avšak charakter Lodže zůstával nezměněn. Lustrace, provedená v roce 1793, ukázala v Lodži sotva 190 občanů. Stavby, nalézající se v obvodu města, sestávaly s kostela, 44 obytných domů, 11 domů prázdných, 44 stodol a vězení. Hlavním zaměstnáním obyvatelstva bylo, jakož i před stalety, zemědělství a chov dobytka. V městě bylo 18 koňů, 97 volů, 58 krav a 63 kusy vepřového dobytka. U konce zemědělského období počet obyvatelstva Lodže byl 809 duš (1820 rok).

Novou éru ve vývoji Lodže započalo vyznačení města na ústředí textilního průmyslu. Vláda Kongresového Království, snažíc se o podnesení průmyslu v zemi, vyznačila řadu míst na mající povstati průmysl. V tom počtu byla také Lodž. V roce 1821 byla vykonána regulace města za účelem jeho přizpůsobení k potřebám průmyslového vývoje. V roce 1823 ukázaly se v Lodži první soukennické stavy, za rok byla započatá produkce výrobků bavlněných.

Od tohoto času Lodž rozrůstá se živelně, co ukazuje počet obyvatelstva:

Rozvoj obyvatelstva Lodže v době předválečné:

1827	—	939
1829	—	4.273
1837	—	10.645
1860	—	32.639
1884	—	113.146
1893	—	149.889
1897	—	314.020
1913	—	506.000

V dějinách vývoje velkých měst evropských příklad Lodže je vyjimečný: V čase od 1880 do 1910 roku, totiž za dobu 110 roků, obyvatelstvo Lipska vzrostlo počtem 20-krát, obyvatelstvo Budapešti 16-krát, Berlína 12-krát, Brukselle, Glasgova a Kolonie 10-krát, ostatních 22 měst, které v roku 1910 měly více nežli půl miljonu obyvatelstva méně než 10-krát; kdežto počet obyvatelstva Lodže vzrostl v tomtěž čase skorem 600-krát. Oprávněně proto dějepisec a badatel minulosti Lodže prof. Zygmunt Lorentz jmenuje vývoj našeho města „báji XIX století“.

Lodž dnešní

Postačilo, jak je vidno, sotva několik desítek let, přidejme mozolných let, však tvůrčího vysílení, aby Lodž se proměnila z ubohé osady zemědělské v tepající životem hlavní centrum polského průmyslu a aby, stejně pro svůj význam, jakož i vzhledem k počtu obyvatelstva zaujala jedno z prvních míst mezi městy v Polsku. Dnes je Lodž druhým městem v republice Polské, čítaje dle druhého všeobecného sčítání lidu ze dne 9. prosince 1931 roku — 606.467 obyvatel.

Rozdělení obyvatelstva dle náboženství ukazují následující čísla, dle výsledku prvního všeobecného sčítání z roku 1931:

římsko katol.	53,5%
evangelici	11,0%
izraelité	34,5%
ostatní	1,0%

Struktúra národnostní obyvatelstva Lodže ukazuje se ve světle týchž výsledků, jak následuje:

Poláci	61,9%
Němci	7,0%
Židi	30,7%
ostatní	0,4%

Struktúra obyvatelstva dle zaměstnání zdůrazňuje průmyslový charakter města: průmysl zaměstnává 57,8% celkového počtu zaměstnaného obyvatelstva, obchod a pojištění — 14,5%, dopravnictví — 3,6%, obecná zaměstnání a volná povolání — 5,4%, domácí služebnictvo a jiné osobní posluhy — 7,2% (dle dat z roku 1921).

Přírozený přírost obyvatelstva, před válkou vysoký (1913 — 12,6%), klesl posledně do celkem neznacné míry (1932 — 1,8%), zabrzdil se stejně přírost obyvatelstva přicházejícího, co se stává v důsledku redukce zaměstnání v průmyslových závodech.

Průmysl

V době minulé světové války lodžský průmysl měl neobvykle bolestné ztráty. Po celou dobu války lodžské továrny byly zastavené, pohledávky v Rusku byly ztraceny a které sahaly úhrnem 200 milionů Zlotých, nakonec v době německé okupace průmyslové závody byly zdevastovány okupační vládou, která pomocí rekvisic snažila se lodžský průmysl zníčit. Němci vyvezli z Lodže 1.300 kilometrů transmisních pásů, přes 1.000 elektrických strojů, 1.000 tůn mědi, která byla součástí strojů, desítky milionů metrů bavlněných a vlněných látek, veškeré zásoby surovin a polofabrikátů. Cena zrekvírovaných věcí byla odhadnuta dle výpočtů na 186 milionů rublů v zlatě. Jednání okupační vlády mělo charakter vandalizmu: rozbíjeno cenné stroje pro měděné, niklové a aluminiové součástky, které se nalézaly uvnitř.

Neobyčejné životnosti lodžského průmyslu vdčíme fakt, že mimo tak značných a nedajících se nahradit ztrát, lodžské továrny skoro přímo po ukončení války přistoupili k práci a že

poměrně v krátkém čase, neboť již v roce 1923, vykázaly stupeň produkce, převyšující v některých oborech stav předválečný. K rychlé remobilisaci lodžského průmyslu, oloupeného z technických prostředků, přispěla výdatně svou pomocí vláda, která dobře pochopila význam znovubudování polského průmyslu textilního a nešetřila úvěrem k tomuto účelu.

Dne 1. ledna 1933, dle dat Inspekce Práce, Lodž čítala 1.970 průmyslových závodů, zaměstnávajících celkem 87.850 dělníků. Naprosta většina závodů a dělníků vztahuje se samozřejmě na textilní průmysl.

<u>Průmysl</u>	<u>Závodů</u>	<u>Dělníků</u>	<u>%</u>
textilní	1.151	71.164	81,0
chemický	51	3.526	4,0
potravinářský	161	2.727	3,1
Strojírny a elektr.	169	2.032	2,3
poligrafický	67	1.157	1,3
ostatní obory	371	7.244	8,3

Lodž, jakožto největší seskupení textilního průmyslu v Polsku, koncentruje v sobě řadu závodů, patřících do typu velkých. Výmluvný je pod tím ohledem fakt, že v závodech, čítajících přes 500 dělníků, je zaměstnáno 45,4% celkového počtu dělníků v Lodži.

V době dobré konjunktury lodžský průmysl zaměstnával kolem 120.000 dělníků.

K největším závodům v Lodži patří:

<u>průmysl bavlněný</u>	<u>Stav zaměstnání</u> <u>r. 1929</u>
Zjednoczone Zakłady Przemysłowe K. Scheiblera i L. Grohmana, Sp. Akc.	9.817
„Widzewska Manufaktura“	8.500
Sp. Akc. I. K. Poznański	4.297
Ludwik Geyer, Sp. Akc.	4.205

průmysl vlněný

Jeneralna Kompanja Przemysłu Przędzalniczego Allart, Rousseau i S-ka	2.260
Leonhardt, Woelker i Girbardt	1.135
Karol Eisert, Sp. Akc.	1.113

Lodž je metropolí průmyslového okruhu, obsahujícího řadu menších měst textilního průmyslu, jako: Pabjanice, Zgierz, Konstantynów, Aleksandrów, Zduńska Wola, Tomaszów.

Městská samospráva

Před válkou Lodž neměla městské samosprávy. Městem řídilo ruské úřednictvo, nepřipravené k tak odpovědným a odborně vyžadujícím přípravám úkolům, jako administrování velkoměstským skupenstvím, a které bylo cizí a nepřející okolí, a kterému mělo vyřizovat potřeby. Nic tedy divného, že městská správa byla v největším nepořádku. V evropských poměrech bylo věci k nepomyšlení, aby město, čítající přes půl milionu obyvatelstva, město bohaté, nemělo vodovodu a kanalisace. Lodž pod vládou ruskou těchto věci se nedočkala, a dlouholeté přípravy, uvězněné ostatně vyhotovením plánů ing. Lindley'em, ne přišly do stadia realizace. I v jiných oborech panovaly poměry do vši míry špatné. Vezměme například školy. V roce 1913, totiž krátce před vypuknutím války, Lodž čítala 46.500 dětí, které vůbec nedostávaly školního vzdělání. Analfabetismus obyvatelstva přibral rozměry monstruální: mezi muži analfabetismus dosahoval výše 55%, mezi ženami 66% (dle jediného předválečného sčítání v r. 1897). V úplném zanedbání nalézala se stejně věc uličního dláždění, věc osvětlení dělnických tříd, věc nemocnic a t. d.

V takovém politování hodném stavu nalézala se Lodž ve chvíli získání státní samostatnosti polské a narození polské samosprávy. Městská samospráva postavila si za úkol zanedbanosti pozůstalých po Rusech, a jistě, velmi mnoho v tomto směru vykonala. Lodž byla první z měst bývalého ruského zajetí, která realizovala postulát všeobecného a povinného vyučování. V roce

1925 započato v Lodži stavbu kanalisace. Ke zlahození po válce tak velmi citěně bytové nouze, městská samospráva vybudovala v létech 1921/31 velké ubytovací sídlo v Konstantynovském Pole-siu. Desazeno značných úspěchů v oboru dláždění a osvětlení ulic a náměstí. Založeno celou řadu instituci školských, sociálních a léčebních. Městská samospráva přičinila se k povstání v Lodži vyšší školy, jakou je místní odbočka „Wolnej Wszechnicy Polskiej“. Snahou a na útraty města byl postaven na náměšti Svobody pomník národního hrdiny Tadeáše Kościuszki.

Městská správa v Lodži nyní je v rukou vládního Komisaře, kterým byl jmenován ing. Václav Wojewódzki.

Plynárna

Lodž má městskou plynárnu, avšak, bohužel, nemůže se chlubit její moderním charakterem, ani dokonalým zařízením. Dráhy, jakými přecházela táto instituce, kryjí v sobě příčiny takového stavu. Lodžská plynárna byla vybudovaná v roku 1869. Během 50 let byla v provozu soukromých koncesionářů, počemž v r. 1920 dostala se přímému vedení městské správě. Město převzalo plynárnu v žalostném stavu: podnik byl sice v provozu, avšak exploatace jeho s ohledem na devastaci podniku byla velmi drahá. Sít' převodů byla nepostačující a to tak dalece, že celé čtvrtě města byly zbavené plynových spojení. Roury, ponechané po soukromých koncesionářích, měly příliš malý průměr, mimo to byly všměs zcela poškozené.

Po převzeti plynárny v tak velmi špatném stavu, město dobře vědělo, že jediným správným východíštěm v této věci, bylo by úplné přebudování plynárny na základě nejnovějších technických vymoženosti. Poněvadž ale finanční stav obce znemožňoval a do dnes nedovoluje na realizaci tohoto plánu stavby nové plynárny, město muselo se omezit pouze k nejnútnejším investicím již existující plynárny, a to tak, aby výroba plynu byla co nejekonomičtější a aby poptávka rostoucích řad konsumentů byla plně uspokojená. Město rozšířilo výdatně sít' rour a vyměnilo staré a zničené roury na nové o větším průměru. Roku 1920, to

znamená ve chvíli převzetí plynárny městskou správou, celková délka rour měla 100,035 km., nyní má 147,934 km.

Po převzetí plynárny město začalo normovat osvětlení ulic, kde byly zřejmě stopy válečného zničení. Vvedeno nové úsporné hořáky „Graetza“, místo dosavadních „Auera“. Plynové osvětlení ulic bylo uskutečňované před válkou 2.310 lampami, t. j. 3.767 plameny, nyní 2.318 lampami a 7.402 plameny. Intensita světla v pouličních svítilnách je značně zesílená. Za účelem snížení administračních výloh vedeno automatické zapalování a hašení pouličních lamp.

Vvedlo se mnoho výhod pro konsumenty, co společně s energickou propagandou plynu, dovolilo udržeti stav konumce skoro na nezměněné úrovni v poměru k časům předválečným, mimo to, že značná část odběratelů plynu začala používat elektrického proudu. Konečně r. 1933 Městská Správa rozhodla se přistoupiti ke stavbě moderní pece. Přes panující krizi pec byla vybudována a odevzdána provozu dne 1. ledna 1934. Tohoto dne zastaveno výrobu ve starých pecích s vodorovnými retortami, které byly v provozu od r. 1869 nepřetržitě a při kterých práce byla konána výhradně ručně. Výroba v nové peci dovoluje ke značnému snížení cen plynu, co jistě bude mít vliv na rozšíření spotřeby plynu.

Spotřebu plynu (v kub. metr.) ukazují následující čísla:

	<u>1930</u>	<u>1931</u>	<u>1932</u>
1) světlo a otop	5.879.521	6.083.669	5.745.030
2) pohon strojů	79.672	73.891	65.317
3) osvětl. městsk. instit.	124.726	149.495	131.808
4) „ ulic a náměstí	1.743.687	1.817.365	1.785.784
Úhrnem	8.895.291	8.941.576	8.691.639

Soukromí koncesionáře, kteří dříve měli ve svých rukách městskou plynárnu, prováděli hospodaření přímo loupežnický. Město svojí exploatační činnost vede stejně se zřetelem úspěchů samotné instituce, jakož i požadavků a výhod konsumentů.

ŁÓDŹ

Istorija grada

U istoriji grada Lodža treba razlikovati dva doba: prvo je doba poljoprivrednog Lodža, a drugo — industrijskog Lodža. Granica koja deli ova dva doba to je druga desetina prošlog stoleća.

Lodž, kao grad poljoprivrede postojao je oko 500 godina. Najstariji dokumenat u kom se nalazi beleška o postanku Lodža poreklom je iz 1332 godine. Ovaj dokumenat opisuje gradske privilegije, koje su bile pod vlašću kujavskih biskupa, između mnogih drugih mesta pominje se tada i selo Lodž. Lodž je proglašen za grad dosta rano, još god. 1424 biskup Jan Pell objavio je specijalnim aktom privilegije i pužnosti lodzskog gradjanstva. Bio je to mali i sirot gradić. Vekovi su prolazili, ali karakter grada Lodža ostajao je uvek isti. Popis, koji je izvršen 1793 pokazao je da Lodž ima jedva 190 stanovnika. Zgrade, koje su se nalazile u okviru grada, sastojale su se iz crkve, 44 kuće za stanovanje, 11 praznih zgrada, 44 ambara i apsane. Glavno zanimanje stanovništva bilo je, kao i pre mnogo vekova, zemljoradnja i gajenje stoke. U gradu je bilo 18 konja, 97 volova, 58 krava i 63 komada nerogate stoke. Pri kraju poljoprivrednog doba broj stanovnika Lodža penje se na 800 (1820 g.).

Nova era u razvoju Lodža počinje sa industrijalizacijom tekstilne produkcije. Vlada Kongresovske Kraljevine, smerajući da industrijalizira zemlju, odredila je nekoliko mesta, gde su imali da se osnuju industrijski centri, i u tom broju nalazi se i Lodž. U 1821 godini izvršena je regulacija grada da bi ga prilagodili potrebama industrijskog razvoja. Godine 1823 u Lodžu su se pojavile prve radionice sukna, a godinu dana docnije otpočelo se sa produkcijom pamučnih izradjevina.

Od tada se Lodž širi brzim tempomesto se vidi iz broja stanovništva:

Razvoj stanovništva Lodža u predratno doba:

1827	—	939
1829	—	4.273
1837	—	10.645
1860	—	32.639
1884	—	113.146
1893	—	149.889
1897	—	314.020
1913	—	506.000

U istoriji razvoja velikih evropskih gradova primer Lodža je izuzetan: u vreme od 1800 do 1910 godine, t. j. za vreme 110 godina, stanovništvo Leipziga povećalo se dvadeset puta, stanovništvo Budimpešte 16 puta, Berlina 12 puta, Brisla, Glasgova i Kölna — 10 puta, ostalih pak 22 grada, koji su 1910 g. brojali iznad $\frac{1}{2}$ milijona stanovnika — manje, nego 10 puta; međjutim stanovništva Lodža poraslo je u tom istom vremenu skoro 600 puta. I za to sasvim opravdano istoričar i ispitivač prošlosti Lodža, profesor Zygmunt Lorentz naziva razvoj našega grada „basnom 19 veka“.

Današnji Lodž

Dovoljno je bilo, kao što smo videli, jedva nekoliko desetina godina napornog rada, pa da Lodž od sirotog selanceta postane puls života industryjske prestonice Poljske i da, kako po svom značaju tako i po broju stanovništva zauzme jedno od prvih mesta medju poljskim gradovima. Danas je Lodž drugo mesto u Republici, odmah posle prestonice, koji broji prema drugom opštem popisu stanovništva od 9 decembra 1931 godine 605.467 stanovnika.

Podela stanovništva prema religiji, koja se zasniva na popisu opštem stanovništva iz 1931 godine, sledeća je:

rimo-katolici	53,5%
protestanti	11 %
jevreji	34,5%
ostale	1 %

Struktura Lodža po narodnosti prestavlja se prema pomenutom spisku, kao što sleduje:

Poljaci	61,9%
Nemci	7 %
Jevreji	30,7%
Ostali	0,4%

Struktura stanovništva pokazuje industrijski karakter: industrija uposljuje 57,8% lica koji aktivno učestvuju, trgovina i osiguravajuća preduzeća — 14,5%, saobraćaj i transportna društva — 3,6%, državna služba i slobodne profesije — 5,4%, posluga i druge profesije — 7,2% (podatci iz 1921 godine).

Prirodni porast stanovništva pre rata dosta je visok (1913 god. 12,6%), spao je u poslednje vreme do neznatnih razmera. (1932 godine — 1,8%). Smanjivanju porasta stanovništva utiče redukcija rada po industrijskim preduzećima.

Za vreme svetskog rata lodzka industrija podnela je osetne štete. Za sve vreme rata lodzke fabrike nisu radile, mnoga potraživanja u Rusiji propala, potraživanja ta dostižu sumu od 200 miliona zlota, najzad za vreme nemačke okupacije mnoga industrijska preduzeća su demolirana od okupatorskih vlasti, koje su pomoću rekvizicija težile da unište lodzku industriju. Nemci su izvezli iz Lodža 1300 kilometara transmisijskih pojasa preko 1000 električkih mašina, 1000 tona bakra iz mašinskih delova, desetine miliona metara pamučne i vunene robe, sve rezerve sirovina i polufabrikata. Vrednost rekviriranih predmeta računa se na 186 miliona rubalja u zlatu. Postupanje okupatorskih vlasti imalo je sve osobine vandalizma: razbijane su skupocene mašine da bi se iz njih izvukli metalni delovi, kao bakar, nikalj i aluminijum.

Neobičnoj aktivnosti lodzke industrije zahvalni smo, što i pored tako osetnih i ogromnij šteta, lodzke fabrike skoro odmah posle završetka rata otpočinj u novo rad i što u srazmerno kratkom vremenu, već 1923 god. dolaze do takvog stepena rada, koji je prevazilazio kod nekih grana industrije čak i predratno vreme. Ovoj brznoj remobilizaciji lodzke industrije, koja je toliko bila

lišena tehničkih i finansijskih sredstava, došla je u pomoć Vlada, koja razumevajući važnost izgradnje poljske industrije, nije šteditila kredita u tu svrhu.

Na dan 1 januara 1933 god., prema podacima Inspekcije Rada, Lodž je imao 1970 industrijskih preduzeća, u kojima je bilo zaposleno ukupno 87.850 radnika. Ogroman deo preduzeća i radništva spada, naravno, na tekstilnu industriju.

<u>Industrija</u>	<u>Preduzeća</u>	<u>Radnici</u>	<u>%</u>
Tekstilna	1.151	71.164	81,0
Hemijska	51	3.526	4
Namirnica	161	2.727	3,1
Mašinska i električka	169	2.032	2,3
Poligrafička	67	1.157	1,3
Ostale grane industrije	371	7.244	8,3

Kao najveći industrijski centar tekstilne industrije, u Lodžu se koncentriše mnostvo preduzeća velikoga stila. Dovoljna je činjenica u tom pogledu ta, što u preduzećima, koja broje više od 500 radnika, radi 45,4% opšteg broja lodzkih radnika.

U vreme dobre konjunktore u lodzkoj industriji bilo je zaposleno oko 120.000 radnika.

Najveća tekstilna preduzeća u Lodžu su sledeća:

<u>Pamučna industrija</u>	<u>Stanje zaposlenja u 1929 g.</u>
Ujedinjena industrijska preduzeća K. Scheibler i L. Grohmana, Akc. D.	9.817
Widzewska Manufaktura	8.500
Akc. D. I. K. Poznański	4.279
Ludwik Geyer, A. D.	4.205

<u>Industrija vunelih produkata</u>	
Generalna Kompanija Industrije Prediva Allart, Rousseau i Comp.	2.260
Leonhardt, Woelker i Girbardt	1.135
Karol Eisert, A. D.	1.113

Lodź je metropola industrijskog okruga, pod koji spada nekoliko manjih industrijskih centara tekstilne grane, kao Pabjanice, Zgierz, Konstantynow, Aleksandrow, Zduńska Wola, Tomaszów.

Gradska samouprava

Pre rata Lodź nije imao gradsku samoupravu. Gradom su upravljali ruski činovnici, koji nisu imali dovoljno spreme i stručnjačke sposobnosti, koja je potrebna pri upravljanju ovim velikim gradom, a osim toga za njih tuđem, da bi udovoljavali svima potrebama. I ništa čudnovato, što su gradski poslovi vodjeni u najvećem neredu. U evropskim prilikama bilo bi sasvim nemoguće, da grad koji broji preko pola milijona stanovnika, po prirodi bogat, — nema instalacija vodovodnih i kanalizacije. Ipak Lodź, za ruske vladavine ovih instalacija nije imao, a dugogodišnje pripravljanje koje je krunisano' velikim planom mesta, čiji je nacrt dao ing. Lindley, još nije ušlo u stadijum ostvarenja. I u drugim granama prilike su bile preko mere očajne. Uzmimo na primer prosvetu. U 1913 godini, t. j. uskoro pred rat, Lodź je brojao 46.500 dece, koja u opšte nisu išla u školu. Analfabetizam stanovništva došao je do ogromnih razmera:

muškarci — analfabeti sačinjavali su 55%, dok je procenat medju ženama iznosio 66% (rezultati iz jednog predratnog popisa stanovništva u 1897 godini). U potpunom zanemarenju nalazilo se i pitanje uličnih trotoara, zatim pitanje osvetljenja radničkih kvartova, pitanje bolnica i t. d.

U takvom očajnom stanju nalazio se je Lodź u trenutku uskrснуća Republike i osnivanja poljske samouprave. Gradska samouprava stavila je sebi u zadatak da poboljša ovo očajno stanje koje je ostalo posle okupacije i' zaista mnogo je tom pravcu uradjeno. Lodź je bio prvi grad u bivšoj ruskoj okupaciji, koji je ostvario postulat opšteg i obaveznog školovanja (nastave). Godine 1925 počelo se u Lodžu sa izgradnjom kanalizacije. Da bi uspokojio posleratno nedostatak u stanovima, gradska samouprava izgradila je u godini 1921—31 velike stanbene kolonije na Konstantynovskom Polesju. Postignut je veliki napredak u kaldrisanju ulica, osvetljenju istih i dovodjenje u red placeva.

Zavedene su mnoge prosvetne institucije, domovi i bolnice. Mesna samouprava doprinela je da se u Lodžu osnuje viša škola' kao što je odeljenje slobodnog sveučilišta u Lodžu, Brigom i na račun grada podignut je na Placu Slobode (Plac Wolności) spomenik narodnog heroja Tadije Kościuszka.

Mesna uprava u Lodžu nalazi se sada u rukama vladinog komesara. Na ovo je mesto postavljen ing. Wacław Wojewódzki.

Plinarna

Lodź ima mesnu plinarnu, ali, na žalost, ne može da se pohvali ni modernim instalacijama, ni savršenim tehničkim uređenjem. Faze kroz koje je prolazila ova institucija, prikrivaju u sebi uzrok takvog njenog stanja. Lodzka plinarna izgradjena je još 1869 godine. U toku od 50 godina bila je eksploatisana od strane privatnih koncesijonera, zatim — u 1920 godini — prešla je pod neposrednu upravu grada. Grad je primio ovu plinarnu u očajnom stanju: istina, preduzeće je bilo aktivno, ali eksploatacija njegova s obzirom na njegovo rdjavo stanje ogromno je koštalo. Sama mreža cevi nije bila dovoljna i to u tolikoj meri da su mnogi kvartovi grada bili lišeni plinarske veze. Cevi koje su primljene u nasledstvo po privatnim koncesionarima, imale su suviše mali presek, a osim toga gotovo sasvim uništene.

Primajući plinarnu u takvom teškom stanju, mesna uprava je stavila sebi za zadatak da izvrši potpunu izgradnju plinarne u duhu modernih tehničkih uputa. Kako je ipak finansijska situacija opštine teška i dosada nemoguća za ostvarivanje gornjih planova u pogledu izgradnje nove plinarne, grad je bio prinudjen da se ograniči najpotrebnijim investicijama u cilju popravljanja postojeće plinarne — tako, da bi spravljanje plina bilo ekonomski moguće i zaspokojilo potrošače. Grad je mnogo proširio mrežu cevi i pozamenjivao stare, istrajale cevi na nove cevi, sa većim presekom. U godini 1920, to jest kada je pomenuta plinarna bila primljena od strane mesne uprave, opšta dužina cevi iznosila je 100.035 kilometara, sada pak iznosi 147.934 kilometra.

Odmah pošto je preuzelo plinarnu, grad je počeo da dovodi u normalno stanje osvetljenje ulica, po kojima su još bili tragovi

ratnih demoliranja. Uvedeni su odmah novi štedljiviji svetionici „Graetza“ umesto dotadašnjih svetionika „Auera“. Osvetljivanje ulica plinom, koje se vršilo pre rata pomoću 2.310 lampi, koje su imale 3.767 plamenova, vrši se sada sa 2.318 lampi, koje imaju 7.402 plamena. Intenzitet svetlosti u laternama uličnim znatno je povećan. U cilju smanjivanja administrativnih troškova uvedeni su automatski zapaljači, pomoću kojih se vrši paljenje i gašenje uličnih lampi.

Zahvaljujući raznim ugodnostima za potrošače, i blagodareći napornoj propagandi, koristi koje proističu iz upotrebe plina, uspelo se da se održi njegova potrošnja na gotovo istom nivou i srazmerno prema predratnom vremenu i pored toga, što su u međuvremenu mnogobrojni potrošači plina prešli na elektriку. Najzad u godini 1933 mesna uprava se rešila da pristupi izgradnji modernih peći. I pored krize koja vlada, ove su peći izgradjene i stavljene u pokret na dan 1 januara 1934 godine. Na taj dan obustavljeni su radovi u starim pećima, sa vodoravnim retortama, koje su bile u pokretu bez prekida od 1869 godine i kod kojih se rad vršio gotovo potpuno ručno. Stavljanje u pokret novih peći dopušta mnogo jeftiniju produkciju plina, a usled toga omogućava mesnoj upravi sniženje cena plina, što će bez sumnje uticati na povećanje potrošnje plina.

Potrošnju plina (u kubnim metrima) ilustriraju sledeći brojevi:

	1930	1931	1932
1) za osvetljenje i ogrev . . .	5.879.521	6.083.669	5.745.030
2) za motore	79.672	73.891	65.317
3) za osvetljenje mesnih instal.	124.726	149.495	131.808
4) za osvetljenje ulica i placeva	1.743.687	1.817.365	1.785.784
Svega .	8.895.291	8.941.576	8.691.639

Za vreme dok su privatni koncesioneri, u čijim se rukama nalazila ranije mesna plinarska, vodili neekonomsku eksploataciju, grad se u svom radu eksploatacije rukovodi brigom za dobro, kako same institucije, tako i potrošača, kojima služi.

40-

SPIS RZECZY

	<i>Str.</i>
Strona tytułowa	1—2
Legitymacja zjazdowa	
Komitet Honorowy	3—4
Stały Zjazdowy Komitet Łącznikowy	5
Komitet Pań	6
Miejscowy Komitet Organizacyjny	7
Ogólny program Zjazdu	8—11
Informacje	12—17
Regulamin zjazdowy	18—21
Porządek Obrad XVI Walnego Zebrania Gazowników i Wodociągowców Polskich	22
Porządek Obrad Związku Gospodarczego Gazowni i Za- kładów Wodociągowych w Państwie Polskiem . . .	23
Porządek Obrad Zarządu Związku Zrzeszeń Gazowników i Wodociągowców Polskich, Czechosłowackich i Jugo- słowiańskich	24
Spis referatów:	
a) Sekcji I gazu sztucznego i IV gazu ziemnego	25
b) Sekcji II Wodociągowo-Kanalizacyjnej . . .	26
c) Sekcji III Techniczno-Sanitarnej	27
Szczegółowy rozkład prac	29—31
Kupony	33—43
Plan miasta	44
Plan trasy wycieczek zamiejskich	45
Wykaz firm biorących udział w pokazach	47
Opis miasta Łodzi (w trzech językach)	48—69
Spis rzeczy	

76
—
62 PR

WIMBP im. J. Piłsudskiego
w Łodzi

230000161017

Pr. Reg.

76

62